

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PŘÍRODOVĚDECKÁ FAKULTA

Katedra geografie

Pavla KOŘENKOVÁ

VALAŠSKO A VALAŠSKÁ IDENTITA

- vymezení na základě mentálních map

Bakalářská práce

Vedoucí práce: RNDr. Miloš FŇUKAL, Ph.D.

Olomouc 2012

Prohlašuji, že jsem zadanou bakalářskou práci vypracovala samostatně s využitím uvedené literatury a zdrojů.

V Olomouci dne 22. 4. 2012

.....

podpis

Děkuji vedoucímu práce RNDr. Miloši Fňukalovi, Ph.D., za ochotu, podnětné rady a připomínky.

Také děkuji Mgr. Petru Šimáčkovi za vstřícný přístup a pomoc se zpracováním mentálních map.

Dále bych chtěla poděkovat pracovníkům etnografického oddělení Muzea jihovýchodní Moravy ve Zlíně, zejména PhDr. Aleně Prudké a PhDr. Karlu Pavlišťíkovi, CSc., za doporučení a zapůjčení literatury a vstřícný přístup.

Také děkuji respondentům a všem, kteří mi jakkoli pomohli.

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE
(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Pavla KOŘENKOVÁ**
Osobní číslo: **R09225**
Studijní program: **B1101 Matematika**
Studijní obory: **Geografie**
Matematika
Název tématu: **Valašsko a valašská identita - vymezení na základě mentálních map**
Zadávající katedra: **Katedra geografie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem bakalářské práce je podat přehled různých územních vymezení Valašska, srovnat odlišná chápání obsahu tohoto pojmu v různých vědních oborech (geografie, etnografie, dialektologie apod.) i "občanském" pojetí a vymežit Valašsko na základě mentální mapy. Práce se bude soustředit na poslední zmíněnou metodu vymezení a pokusí se identifikovat rozdíly v jeho chápání v závislosti na bydlišti respondentů.

Rozsah grafických prací:	Podle potřeb zadání
Rozsah pracovní zprávy:	5 000 - 8 000 slov
Forma zpracování bakalářské práce:	tištěná/elektronická
Seznam odborné literatury:	viz příloha

Vedoucí bakalářské práce: **RNDr. Miloš Fňukal, Ph.D.**
Katedra geografie

Datum zadání bakalářské práce: **20. dubna 2011**

Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2012**

L.S.

Prof. RNDr. Juraj Ševčík, Ph.D.
děkan

Doc. RNDr. Zdeněk Szczyrba, Ph.D.
vedoucí katedry

V Olomouci dne 20. dubna 2011

Příloha zadání bakalářské práce

Seznam odborné literatury:

1. teoretické práce a metodologie, např.:

Drbohlav, D. - Blažek, J. (1990) Regionální a sídelní preference; výsledky dotazníkového šetření středoškoláků ve vybraných 11 okresních městech České republiky. (Research report). Praha, GGÚ ČSAV, 91 str.

Drbohlav, D. (1991): Mentální mapa ČSFR. Definice, aplikace, podmíněnost. Sborník České geografické společnosti, roč. 96, č. 3, str. 163-176.

Gould, P. - White, R. (1974): Mental Maps. Harmondsworth, UK, Markham, Ontario: Penguin, 203 str.

Matlovič, R. (1992): Behaviorálna geografia, geografia percepcie a výzkum vnútornej štruktúry mesta. In: Zbornik z konferencie o životnom prostredí, Nitra, str. 139-143.

Nedomová, A. - Kostelecký, T. (1996): Národní identita. Sociologický ústav AV ČR. Praha. 37 s.

Nižnanský, B. (1994): Mentálna mapa a profesionálne mapové diela. In: Kartografické listy, 5, Bratislava 1994, nr. 2, str. 61 - 70.

Siwek, T. - Kaňok, J. (2001): Vědomí slezské identity v mentální mapě (monografie). Spisy prací filozofické fakulty Ostravské univerzity, 90 s. + 2 mapy.

Vencálek, J. (1998): Protisměry územní identity. Český Těšín, Olza, 208 s.

Vencálek, J. (2000): Společenské aspekty regionální subjektivity. In: Uwarunkowania i strategie rozwoju regionalnego w procesach integracji europejskiej. PTE, Uniwersytet Opolski, s. 97 ? 105.

Voženílek, V. (1997): Mentální mapa a mentální prostorové představy. In: Geodetický a kartografický obzor, rok 43 (85), č. 1, str. 9-14.

Voženílek, V. (1999): Aplikovaná kartografie I. (tematické mapy). Učební text PŘF PU, 1. vydání, Vydavatelství UP, Olomouc 1999, 168 s.

Žigrai, F. (2000): Možnosť použitia územnej identity jako kriteria při vymedzování územnosprávných jednotiek. Geografické štúdie č. 7, Banská Bystrica, s. 2 ? 11.

2. prameny: různé vlastivědné, geografické či národopisné práce o Valašsku, např.:

Štika, J. (1973): Etnografický region Moravské Valašsko, jeho vznik a vývoj. Ostrava : Profil. 87 s.

Václavík, A. (2005): Luhačovské Zálesí : příspěvky k národopisné hranici Valašska, Slovenska a Hané. Luhačovice : Atelier IM ve spolupráci s Mikroregionem Luhačovské Zálesí. 877 s.

Vencálek, J. a kol. (1992): Valašsko - geografie místního regionu pro základní školy. Kroměříž; Vsetín; Zlín. 96 s.

3. mapy Valašska.

Obsah

1	Úvod.....	8
2	Cíle práce	10
3	Metodika práce.....	11
4	Teoretický úvod.....	12
5	Původ Valachů a vývoj pojmu Valach	15
6	Vymezení Valašska v literatuře.....	18
6.1	Geografické vymezení	19
6.2	Valašsko v negeografické, zejména etnografické literatuře.....	21
6.2.1	Zdroje do poloviny 19. století.....	21
6.2.2	Druhá polovina 19. století.....	23
6.2.3	Dvacáté a jednadvacáté století	23
6.3	Vymezení podle lingvistických kritérií.....	24
6.4	Další vymezení Valašska	26
6.4.1	Vymezení podle rozšíření salašnictví	26
6.4.2	Valašské království (VK).....	27
7	Mentální mapa Valašska	28
7.1	Dotazníkové šetření	28
7.2	Konstrukce mentální mapy	29
7.3	Výsledné mapy Valašska v městech průzkumu	31
7.4	Srovnání mentální mapy s různými vymezeními Valašska	32
8	Závěr	34
9	Shrnutí a klíčová slova.....	36
10	Summary and key words.....	37
11	Literatura a zdroje.....	38
	Přílohy.....	41

1 Úvod

Žijeme v globalizovaném světě, světě masových médií. Na první pohled od sebe nerozlišíme obyvatele New Yorku od obyvatele Vsetína. Oblékají se a upravují podle stejných módních vzorů, sledují stejné seriály, poslouchají stejnou hudbu, baví je stejné sporty. Není nic divného na tom, že již běžně nenosíme kroje, které se nosily před 300 lety nebo že nemluvíme ryzím dialektem. Jako se v průběhu staletí měnily historické slohy, měnila se i móda, jazyk, způsob zábavy... Když se v Londýně nosily vázanky, nosili je i obyvatelé USA. Když se ve Vídni tančil valčík, tančil se i v Moskvě. Rozdíl v šíření „módních vln“ spočívá pouze v rychlosti a prostorovému dosahu.

Ačkoli se s globalizací a urbanizací postupně stírají specifika jednotlivých národů a menšin, nelze říci, že by tyto procesy měly pouze negativní vliv. Současně se totiž posiluje povědomí lidí o tom, že je potřeba posilovat hrdost na svůj kraj a tradice udržováním zvyků, zajištěním ochranné známky pro typické výrobky, propagací svého regionu v cestovním ruchu, vysíláním regionálních televizních i rádiových stanic, vydáváním místního tisku apod. Česká republika se může pochlubit například verbuňkem, který je na seznamu kulturního dědictví UNESCO, či ochrannou známkou na pardubický perník a na různé druhy piva. Kyselice, slivovice ani frgály (vdolky) se sice žádným úředně uznaným označením nepyšní, přesto si je každý obyvatel České republiky spojí s jedinou oblastí – Valašskem.

Valašsko je území na východě České republiky, jež se vyznačuje kopcovitou krajinou s převážně jehličnatými lesy, loukami a zachovalou přírodou (obrázek 1), svérázným nářečím a také stále živým (udržovaným) folklorem. Množství folklorních souborů, které se snaží udržovat zvyky, tradice, tance, písně a kroje (obrázek 2), reprezentuje Valašsko i za hranicemi naší země. Avšak usuzovat o zařazení obcí do Valašska jen na základě existence folklorního souboru v konkrétní obci by bylo zavádějící. Soubory zaměřující se na valašský folklor působí i ve městech jako je Praha, Brno nebo Ostrava. Na základě pocitu sounáležitosti se k regionu také často řadí obce na hranicích či těsně za hranicemi odborně vymezeného Valašska (například Bystřice pod Hostýnem).

Žádnou národopisnou oblast nelze vymezit jen na základě jednoho kritéria. Při určování hranic se užívá více hledisek – nářečí, kroj, zvyky, způsob obživy, náboženské vyznání, historické souvislosti. Ani Valašsko není výjimkou. Bakalářská práce se

zabývá vymezením Valašska na základě mentálních map a regionální identity, tedy podle toho, jestli se samotní obyvatelé cítí být součástí vybraného (etnografického) regionu a jak jej prostorově vnímají. Nejprve budou definovány a objasněny obecné pojmy, se kterými se v textu pracuje (identita, mentální mapa...). Dále práce seznámí čtenáře s vymezením Valašska v odborné literatuře a s vymezením Valašska získaným z dotazníkového šetření na základě mentálních map a identity. V závěru budou porovnány výsledky mentálních map získaných průzkumem v jednotlivých městech. Také bude zhodnoceno povědomí o Valašsku mezi obyvateli vybraných měst porovnáním souhrnného výsledku ze všech měst a odborného vymezení.

Obrázek 1 Klášťovský hřbet, jižní Valašsko (Pavla Kořenková, duben 2008)

Obrázek 2 Valašský soubor KAŠAVA (SPLK KAŠAVA, 2011)

2 Cíle práce

Hlavním cílem bakalářské práce je vymezení území Valašska na základě mentálních map vytvořených podle představ jeho obyvatel a následné vzájemné porovnání názorů obyvatel měst, která leží na Valašsku, případně v přechodné oblasti. Dílčím cílem je stručně shrnout vývoj vymezení Valašska. Dále se práce pokusí zjistit, nakolik se vymezení Valašska na základě mentálních map shoduje s vymezením v literatuře a také jaké jsou odlišnosti v územním vymezení Valašska v závislosti na bydlišti respondentů.

Výsledné mapy nemají sloužit jako „oficiální“ nebo „správné“ vymezení Valašska, ale budou jen podkladem pro srovnání s územním vymezením Valašska na základě jiných kritérií.

3 Metodika práce

V práci byly použity tyto metody:

- **Studium literatury a zdrojů**

Studium odborné literatury, časopisů, internetových zdrojů, mapových podkladů.

- **Dotazníkové šetření**

Klíčovou metodou bylo dotazníkové šetření, které probíhalo ve městech Rožnov pod Radhoštěm, Valašské Klobouky, Valašské Meziříčí, Vizovice, Vsetín a Zlín během léta a podzimu 2011. Respondenti do mapy zakreslovali území Valašska podle vlastního úsudku o jeho hranicích. Z identifikačních údajů se zjišťoval věk, pohlaví a vzdělání dotazovaných. Pro potřeby práce bylo zjišťováno i bydliště, přičemž do průzkumu byli zařazeni lidé z výše jmenovaných měst a také obyvatelé obcí správního obvodu příslušné obce s rozšířenou působností.

Vzorový dotazník je součástí příloh.

- **Digitalizace a zpracování dotazníků**

Mentální mapy zakreslené do dotazníků byly digitalizovány a následně vyhodnoceny pomocí geografického informačního systému (GIS), konkrétně v aplikaci ArcGIS 9.3 od firmy ESRI. V tomto programu byly vytvořeny také výsledné mapy. Vzhledem k poměrně velkému průniku zakreslených území, byly pro porovnání určeny hranice Valašska podle 50, 75 a 90 % respondentů. Jiný podíl zkoumán nebyl. Podrobný postup zpracování je uveden v 7. kapitole – *Mentální mapa Valašska*.

Pozn. Vzhledem k nejednotnosti v zápisu velkých/malých písmen u názvu Moravské/moravské Valašsko byl v práci název regionu sjednocen na Moravské Valašsko. V současnosti se užívá jen název Valašsko.

4 Teoretický úvod

V dotazníkovém šetření respondenti zakreslovali území Valašska dle vlastního názoru, tedy na základě mentální mapy.

Jako **mentální mapa** se označuje zjednodušený, subjektivní odraz reálného prostoru ve vědomí člověka. Tento odraz bývá často deformovaný – některé objekty chybí, jiné mohou být vymyšlené (Siwek, Kaňok, 2000). Voženílek (1999) s odvoláním na Drápelu (1983) uvádí, že mentální mapa vyjadřuje představy jedince o geografickém prostoru, díky kterým si pak uvědomuje určité poznatky a prostorové charakteristiky.

Rozlišují se mentální mapy *gouldovského* a *lynchovského* typu. Peter Gould (Gould, White, 2002) uvádí, že do mentální mapy se promítají prostorové preference jedince podle toho, kde by chtěl bydlet/trávit čas, kdyby si mohl vybrat. Tyto mentální obrazy se vytváří pomocí informací, které získáváme četbou, cestováním, z plakátů a z mnoha dalších zdrojů. Mapa tedy vzniká až na základě získaných informací. Naopak Kevin Lynch (Gould, White, 2002) představuje mentální mapu jako náčrt, obrázek, který vyjadřuje prostorovou orientaci jedince a také to, jak jedinec vnímá prostorové rozložení prvku a jeho charakteristiky ve zvoleném prostředí.

Na výsledné podobě mentální mapy konkrétního člověka se podílí fyziologické i psychologické aspekty vnímání, systém hodnot, zkušenosti (Esparza, 2010) nebo vzdělání. Kvůli subjektivitě bývá tento odraz reality často zkreslený, některé prvky jsou částečně nebo zcela opomenuty, jiné naopak zdůrazněny. Přestože se určité území do mentálních map jednotlivých lidí promítá různě, Esparza (2010) dodává, že existují společné prvky, které se utvářejí díky propagaci, prezentaci v médiích, díky obrazům a fotografiím, mapám, muzeím, cestování nebo také díky ústnímu předávání informací.

Zaznačení území (nejen Valašska) je spojeno také s identitou. Tedy s tím, zda se člověk cítí být součástí regionu, nebo ne.

Identita vyjadřuje vztah nejen k sobě samému – harmonii osobnosti, ale také k druhým lidem. Jedná se především o ztotožnění se se skupinou, přijetí jejích hodnot a rovnocenné postavení všech jejích členů. Součástí je poznání sebe sama a vymezení odlišností od jiných skupin (Nedomová, Kostelecký, 1996).

Národní identita spojuje lidi žijící na jednom území, mluvící stejnou řečí, mající společné instituce, vládu či historii. Častým měřítkem je i společná víra. Národní identita má původ ve vlastním vymezení vůči jiným národům. Jedná se o způsob, jak

najít vlastní charakter. Národní identita je objektivně zjistitelná – na základě zvyků, tradic, jazyka atd. (Nedomová, Kostelecký, 1996).

Identitu (nejen národní) člověk získává porovnáváním se s „Druhými, Jinými“¹. Jinakost slouží k vytvoření obrazu o nás samých. Esparza (2010) rozlišuje identifikaci negativní, tj. odmítnutí „Jiného“, které může podle Müllera (2008) vést až k antagonismu, nenávisti, agresii, a pozitivní, tj. napodobování „Jiného“. Ke změně identity obvykle dochází během tzv. krize identity – při náhlé historické změně (válka, změna režimu, přírodní katastrofa). Krize identity končí ztotožněním se s jinými „Druhými“ (Esparza, 2010).

Jednou z identit je například regionální (územní) identita, k níž patří i valašská identita, kterou se tato práce bude blíže zabývat. U identity můžeme přirozeně zkoumat prostorové rozmístění jejích nositelů a také ji můžeme použít jako kritérium regionalizace, resp. vymezení regionů. Už Štika (1973) přichází s konceptem tzv. „vlastního Valašska“, do kterého zahrnuje obce, jejichž obyvatelé se za Valachy sami označují nebo se tomuto označení nebrání, tj. vymezuje je na základě identity obyvatelstva. Někteří autoři ovšem upozorňují, že vymezení etnografických regionů jen na základě povědomí obyvatel je sporné. Povědomí je totiž deformováno činností folklorních hnutí, publicistikou nebo nedostatečným poučením (Brouček, Jeřábek, 2007, str. 1102).

Podle Heřmanové a Chromého (2009, str. 114) je **regionální identita jednotlivce** „vztah jedince k regionu a mentální reflexe regionu v jeho mysli a paměti.“ Dále lze odlišit **kolektivní regionální identitu**, která vzniká nalezením podobností mezi regionálními identitami více jednotlivců.

Pod pojmem region si můžeme představit společenský a kulturní celek na určitém území. Pokud se v něm projevuje specifická kultura a prostředí, bývá označován jako kulturní region nebo jako národopisná oblast (Chodsko, Slovácko, Valašsko ad.). Chování obyvatel bývá často ovlivněno regionálními stereotypy (Heřmanová, Chromý, 2009).

K rozlišení jednotlivých regionů porovnávají etnologové kroje, způsob obživy, stravu, zvyky, jazyk/nářečí i povědomí obyvatel. Národopisná oblast se vyznačuje homogenitou kultury svých obyvatel. Tato kultura musí být zároveň zřetelně jiná než

¹ „Druhý, Jiný“ může být jiný národ, etnická či jiná skupina, osoba, politický systém, fotbalový klub, ale také historické období, ideologie... (Esparza, 2010).

kultura sousední oblasti. Tak například na Moravě a ve Slezsku existuje 10 národopisných oblastí, které jsou geograficky poměrně zřetelně ohraničeny: Moravské Horácko, Podhorácko, Haná, Moravské Slovácko, Moravské Valašsko, Kravaňsko, Laško a Opavské, Hlučínské a Těšínské Slezsko. K tomuto členění je třeba dodat, že hranice mezi regiony nejsou ostré, ale vyskytují se přechodné oblasti. K přechodným oblastem Valašska, v nichž se mísí znaky více národopisných oblastí, patří (Luhačovské) Zálesí se slováckými prvky, jež bývá někdy řazeno jako subregion ke Slovácku (Sečková, 2007), Podřevnicko s hanáckými a slováckými vlivy, jež přibližně vymezuje Pavlišník (1993) na západ od Jasenné, přes Vizovice, Želechovice a Zlín, směrem k Malenovicím, dále sem spadají také severněji položené obce zlínského okresu Fryšták, Lukov, Držková, Trnava a Březová. K přechodným oblastem patří i Hostýnské Záhoří s hanáckými vlivy a oblast severně od Beskyd, kde se valašské prvky mísí s lašskými. Samotné etnografické regiony se dále člení na subregiony (např. Valašsko: Vsacko, Vizovicko, Rožnovsko, ...).

Jak píše Heřmanová a Chromý (2009), za uchování národopisných oblastí v povědomí lidí vděčíme především rodinným tradicím, činnosti nejrůznějších institucí (muzeím, regionálním médiím) a také lidem, kteří se zapojují do místních aktivit, například členům folklorních souborů.

Přestože někteří lidé považují folklor jen za „zoufalou touhu přilákat turisty“ (Holec, 2012), Valaši by se svých valašských bálů, masopustních zábav a dalších oblíbených událostí nezřekli, ani kdyby se na nich neukázal jediný „cizinec“. Svou valašskou identitu vyjadřují nejen udržováním místního folkloru (existencí souborů a cimbálových muzik, pořádáním festivalů, bálů), dodržováním tradic (masopustní obchůzky, vynášení Mařeny, mrskačka apod.), ale také vydáváním tisku zabývajícím se historií i současností regionu (např. časopis Valašsko, dříve Naše Valašsko), činností muzeí, propagací Valašska v médiích, vydáváním zpěvníků a knih psaných valašským dialektem a vůbec samotným užíváním dialektu. Někteří dokonce chtěli při sčítání lidu uvést valašskou národnost. V neposlední řadě je třeba zmínit, že Valaši mají (údajně od roku 1942) i svou „hymnu“ *My zme Valaši* (příloha 11) s textem od Antonína Matalíka (Kašpar, 1999).

5 Původ Valachů a vývoj pojmu Valach

V dávných dobách označovali Slované názvem Voloch, Valach či Vlach obyvatele dnešního Rumunska. Význam pojmu Valach se však postupně přenesl na typické zaměstnání rumunských horalů – salašnictví.² Již ve 13. a 14. století se rumunští pastevci, Valaši, i se svými stády začali přesouvat do Slovany obývané části Karpat. Přes oblast dnešní Západokarpatské Ukrajiny a Slovenska se dostali na konci 15. století na Moravu a do Slezska. Díky Valachům se zde natolik rozšířil salašnický chov ovcí i mezi původní obyvatele, že již v 17. a 18. století byli za „valachy“ označováni jak potomci rumunských pastevců, tak všichni původní obyvatelé Beskyd, kteří chovali ovce (Baláš et al., 1982).

Štika (1973) uvádí, že k osidlování úrodných částí Valašska – v údolích řek, jižní části Valašska – docházelo již ve 13. a 14. století. Zpočátku se však jednalo pouze o „vnitřní moravskou kolonizaci“ – okrajová území byla obydlována Moravany a Slezany. Od 16. až do 18. století docházelo k rozšiřování osad, osidlování horských oblastí (svahy Beskyd v okolí Rožnova, svahy Javorníků, Vsetínských a Hostýnských vrchů). V tomto období sem přicházeli nejen obyvatelé Moravy a Slezska, ale v menší míře se zde usazovali také lidé ze Slovenska. V 16. století přišli na Moravu také rumunští kolonisté a postupně došlo k asimilaci s původními obyvateli.

Za „Valacha“ byl nejdříve označován kolonista, cizinec, který přišel se svým stádem z východní části Karpat. V 17. století „valach“ (s malým v) označoval všechny horaly, kteří chovali ovce salašnickým způsobem, přičemž se již nebral ohled na původ horalů. (Štika, 1973) Jistě není náhodou, že dnešní vymezení Valašska přibližně odpovídá oblasti rozšíření salašnictví (Štika, 2009). Později se pod pojmem valach rozuměl jakýkoli vesnický obyvatel horské oblasti na východní Moravě, který nosil specifický oděv a mluvil podobným dialektem (Štika, 1973). Průběžně, od 16. století až do zániku salašnictví ve 20. století, se pojem valach používal pro pojmenování jedné z hodnotí³ pastýře ovcí na salaši. O Valaších jako obyvatelích etnografického regionu mluvíme od 17. století až dosud (Štika, 2009).

² Salašnictví – chov ovcí (výjimečně koz), při kterém se stádo v létě vyžene na horskou salaš. Ovce jsou zde po celé léto ustájeny a vyháněny na pastvu. Z vydojeného mléka se vyrábí sladký ovčí sýr, brynza. V Beskydech se chovaly „valašky“ – odolné ovce s hrubou vlnou, hodně dojily (Štika, 1973).

³ Pracovní funkce na salaši: bača, valach, hoňák (Štika, 1973).

Valašsko, jako označení oblasti Moravy, bylo poprvé použito politiky a vojáky během třicetileté války. V tomto období byl však Valach míněn ve smyslu rebel, povstalec z východní Moravy, který bojoval proti císaři (Štika, 1973).

V roce 1786 vydal ve Vídni Jan Alois Hanke, tehdejší knihovník olomoucké univerzity, knihu *Bibliothek der Mährischen Staatskunde*. Jedná se o první známou práci, která se věnuje Valachům jako etnografické skupině. Hanke považuje všechny obyvatele východní Moravy za Slováky (původem z jednoho kmene Slovanů), které dále dělí na Valachy, Zálesáky a vlastní Slováky (citováno podle Štíky, 1973). Valaši žili na Těšínsku a v pramenné oblasti Bečvy a živili se chovem dobytka, zejména ovcí a pěstováním a zpracováním lnu. Jejich jazykem měl být „čistý slovanský dialekt“. Zálesáci, kteří obývali okolí Vsetína, Klobouk a Brumova, mimo jiné pěstovali i vinnou révu. Slovákům náležel zejména dřívější Uherskohradištský kraj (citováno podle Jeřábka, 1997).

Kronikář Gallaš na počátku 19. století popisuje Valachy jako samostatný moravský kmen, který dostal svůj název podle valachů – pasáků. I rožnovský úředník Fichtner se v roce 1824 zmiňuje o slovanském původu Valachů a také o tom, že jejich řeč je, na rozdíl od ostatních obyvatel Moravy, původnějším českým dialektem (ve *Schwammhandel der mährischen Wallachen, Mitteilungen der k. k. Mährisch*, citováno podle Štíky, 1973). Názor, že Moravští Valaši jsou původem čistí Slované, přetrvával podle Štíky (2009) přibližně do poloviny 19. století.

Prvotní území Valachů se podle Fichtnera rozkládalo mezi Bečvou a horním Váhem. Právě od Váhu mělo vzniknout i označení Valaši. Štika však v roce 2009 píše, že pojem valach vychází z latinského slova pro údolí – *valis*.

O rumunském původu alespoň malé části Valachů dnes není pochyb. Důkazem mohou být i některé místní názvy převzaté z rumunštiny. Baláš (1982) uvádí například toponymum Polana, např. u Velkých Karlovic, u Dolní Bečvy, přenesené ze substantiva polana původně označující vymýcenou horskou louku uprostřed lesů; z označení dlouhého svahu porostlého keři a skupinami stromů vznikl místní název Kyčera, např. u Valašské Bystřice, Čerňanská K. u Halenkova, Přední K. u Karolinky; z dalších jmenujme třeba Beskyd či Magura.

Vysvětlení některých pojmů se však u různých autorů liší. Výše zmíněná kyčera podle Štíky (1973) označovala samostatný homolovitý kopec, polana lesní louku. Dalším běžným místním názvem pocházejícím z rumunštiny je Grůň (původně návrší

nebo hřbet vybočující z horského hřebene). Nežřídka se setkáme také se slovy, které připomínají salašnický původ – salaš značící ovčáckou boudu, koliba jako označení boudy (Fabián, 2001), solnisko (místo v horách, kde se ovcím sypala sůl), mraznica (místo pro přezimování dobytka).

6 Vymezení Valašska v literatuře

Počátky Valašska jako etnografického regionu sahají do 16. století, kdy docházelo k osidlování nejúrodnějších oblastí domácími, tj. moravskými a slezskými obyvateli. V 16. a 17. století byly osidlovány horské části regionu a vznikaly pasekářské osady. V tomto období již přinášeli salašnickou kulturu Slováci, Poláci, Ukrajinci, výjimečně i Rumuni a postupně docházelo k asimilaci s místními obyvateli.

Pro vymezení etnografického regionu se nejčastěji používá dvou kritérií. Jedná se o odlišnost lidové kultury od lidových kultur sousedních oblastí a vědomí sounáležitosti obyvatel daného regionu. Dalšími kritérii mohou být například název regionu a jeho obyvatel, nářečí, fyzický vzhled či specifika psychiky. Hranice etnografických regionů ovšem nejsou neměnné – ke změnám dochází například v důsledku kolonizačních vln, kulturní migrace, nového administrativního uspořádání, sociálních změn (Štika, 1973).

Valašsko nikdy nebylo samostatnou správní jednotkou. Také kvůli tomu neexistuje jediné „správné“ (úřední) vymezení Valašska. K určení oblasti se zpravidla užívá zónové hranice, díky které je možno určit jak jádro Valašska, tak i jeho přechodná pásma, v nichž se valašské znaky prolínají se znaky sousedních regionů – Slovácka, Hané, Lašska, Slovenska (Vencálek, 1993).

V každé době převažovalo jiné hledisko pro určení hranic regionu. Vymezení Valašska bylo podle Štíky (1973) komplikováno nejen užitím různých kritérií, ale také skutečností, že se valašská kultura neustále měnila. Některé z jejich výrazných rysů (salašnictví, valašský kroj) zanikly, jiné naopak nabyly na významu (zejména dialekt, geografické podmínky).

Prvotním kritériem bylo salašnické hospodaření. V 17. století byla určitou dobu podstatná také účast na protihabsburském povstání, v 19. století přešla pozornost z upadajícího salašnictví na lidový oděv. V 2. polovině 19. století se postupně přestaly nosit kroje⁴ a vzrostl význam nářečí (Štika, 2009). Na Zlínsku se nošení krojů uchovalo nejdéle na Luhačovicku a Valaškokloboucku. Tradičního oděvu se užívalo zejména při slavnostních příležitostech (Kovářů, 1995). V 2. polovině 20. století vymežil Jaroslav Štika Valašsko podle identity jeho obyvatel.

⁴ Kroje byly vytlačovány levnějšími, průmyslově vyráběnými oděvy (z osobního rozhovoru s PhDr. Blankou Petrákovou v Muzeu JV Moravy, 1. 2. 2012).

6.1 Geografické vymezení

„Věsti přesnou geografickou hraniční čáru v organismu tak splývavém a plném přechodů i odstínů, jako jest živoucí národ, zdá se vlastně počínáním poněkud násilným...“ (Válek, 1929, str. 4). K určování hranic proto podle Josefa Válka (1929) dochází spíše z praktických důvodů. Jako jádro Moravského Valašska jmenuje hornaté části horních toků Vsetínské i Rožnovské Bečvy a Ostravice. Typickým rysem zde byl extenzivní chov koz a ovcí a pasekářské osídlení.

Podle Štíky (1973) leží celé Valašsko v nejzápadnější části karpatského horského systému. Území do 370 m n. m. s poměrně kvalitní půdou a příznivým klimatem zabírá jen malou část. Patří sem například údolí Bečvy po Rožnov pod Radhoštěm a Ústí u Vsetína, údolí Dřevnice po Klečůvku (u Vizovic), údolí Vlárky u Bylnice, západní část Valašska. Největší plochy jsou v nadmořských výškách 370–800 m n. m. Třetí část území se rozkládá nad pásmem orné půdy. V poslední jmenované části se nenacházela stálá obydlí.

Nejzápadněji leží obec Rusava, založená roku 1657 na bystřickém panství hrabětem Rottalem jako Rotalovice. Valaši sem byli, stejně jako na napajedelské a buchlovské panství, násilně přesídlováni. Hrabě se tímto způsobem snažil potlačit proticísařská povstání (Štika, 2009). Heimrichová (1988) dodává, že díky společenské i hospodářské izolaci od okolí se zde udržely mnohé valašské tradice.

Folklorní občanské sdružení České republiky (FOS ČR) považuje za Valašsko hornatou část východní Moravy v okolí Vsetína, Valašského Meziříčí, Rožnova pod Radhoštěm, Frenštátu p. R., Zlína, Vizovic a Valašských Klobouk. V okolí těchto měst se nacházejí subregiony Valašska: Zlínsko, Vizovicko, Rožnovsko, Valašskéklouboucko, Valašskomeziříčsko, Frenštátsko, Vsacko.

Poměrně podrobné vymezení podává Jaroslav Štika (1973) ve své knize *Etnografický region Moravské Valašsko, jeho vznik a vývoj*.

Jižní hranice

Jih území Valašska je vrchovinného charakteru s nadmořskou výškou jen místy přesahující 800 m n. m. a náleží k mírnému klimatu (Štika, 2009).

Štika (podobně jako Bartoš a Válek) vymezuje jižní hranici od státní hranice se Slovenskem – od Vlárského průsmyku, přes obce Jestřábí, Popov, Vlachovice a Haluzice. Jižněji položené obce Šanov, Pitín a Bojkovice řadí do přechodného území.

V oblasti na sever od této hranice se vyskytují typické valašské prvky – lidová kultura, kroj, roubená stavení karpatského typu, salašnictví atp.

Na jižní hranici dále navazují obce Slavičín, Nevšová, Lipová, Divnice, Hrádek, Rokytnice a Rudimov. Petrůvka u Luhačovic se řadí k přechodným obcím, k tzv. Luhačovickému Zálesí.⁵ Dále k hranici náleží tzv. Vizovické Záhoří (obce újezdské farnosti, která dříve patřila k vizovickému panství), kde se postupně stáčí na severozápad k městům Vizovice a Slušovice. Oblast bývalého zlínského a malenovického panství Štika označuje za přechodnou. Zařazení Zlína k Valašsku bylo problematické, neboť samotní obyvatelé Zlína se k žádnému etnografickému regionu nehlásili, navíc zde byla odlišná architektura a kroj (Štika, 1973). Největší podíl na zahrnutí Zlína k Valašsku měl pravděpodobně František Bartoš, pro kterého měla velký význam skutečnost, že se na Zlínsku nosily haleny valašského střihu – „v úpoly upjaté, v kulínce rozkřídlené“ (Bartoš, 1886, str. 59).

Západní hranice

Západní hranici vymezuje Štika obcemi Mladcová a Rusava. Oblast západní hranice je však široká, více než 20 km. Na východě oblasti leží valašské obce Kašava, Vlčková, Veliková, na západě hanácký Hulín a Přerov. V přechodné části se liší jednak chápání obyvatel sebe samých (zda se považují za Valachy, či ne), dále chápání obyvatel sousedních obcí (zda jsou obyvatelé jedné obce považováni za Valachy obyvateli obce jiné) a také architektura, způsob obživy, dialekt aj.

Rusava, která byla osídlena v 17. století ze vsetínského panství, je nejzápadnější obcí vlastního Valašska. Od Hostýnských vrchů se západní hranice stáčí k severovýchodu k Chvalčovu, Chvalčově Lhotě, Podhradní Lhotě, Podolí a Louče. Dále leží (Hostýnské) Záhoří s obcemi – Komárný, Bystřice pod Hostýnem, Lipová, Žákovice a Rousný u Kelče. Kromě odlišné architektury, rozdílů v kroji nebo nářečí, zde, na rozdíl od Valašska, jako způsob obživy převažuje rostlinná výroba s orientací na obilniny a řepu.

⁵ Luhačovické Zálesí – v minulosti označení pro celou jižní část Valašska. Podle Hanka náleželo k Zálesí okolí Vsetína, Klobouk, Brumova. Od poloviny 19. století se užívá jen Luhačovické Zálesí (Štika, 2009), k němuž Václavík (2005) řadí okolí Luhačovic, vymezené přibližně obcemi Slopné, Provodov, Velké Ořečové a Rudice. „Zálesý“ bylo použito již v roce 1627. V mapě Moravy (příloha 12) je zakreslil Jan Amos Komenský východně od Slavičina, přes Vlachovice, Valašské Klobouky směrem k Horní Lidči. Na této mapě bylo také zaznačeno území „na Hané“ – v oblasti kolem řeky Hané, na jih a jihozápad od Tovačova.

Severní hranice

Severní hranice začíná úsekem obsahujícím Valašské Meziříčí. Dalšími hraničními obcemi vlastního Valašska jsou Mikulůvka, Oznice, Branky a Juřinka. Pomezí čára kopíruje hřeben Moravskoslezských Beskyd od Valašského Meziříčí k Rožnovu pod Radhoštěm a také přes severní katastry obcí Krhová, Zašová a Zubří (Štika, 1973). Na sever od Hodslavic směrem k Novému Jičínu se nachází tzv. Starojicko – území zahrnující 12 obcí, jež mají mnoho společného s Valaškem – kraj, kulturu, domy či názvy. Štika (2009) jmenuje tyto obce: Bernatice, Hůrka, Vlčnov, Loučka, Starý Jičín, Jičina, Janovice, Kojetín, Palačov, Petřkovice, Straník a Hostašovice. Hospodářský a kulturní život se zde však orientoval spíše na sever. Obyvatelé Starojicka odmítali označení Laši, když „museli“, raději se přikláněli k Valachům. Mezi Starojickem a slovenskou hranicí je Valašsko vymezeno regionem Hukvaldsko (název podle bývalého panství). Později je k Valašsku zařazeno i Frenštátsko (Štika, 1973).

Východní hranice Valašska odpovídá státní hranici se Slovenskem.

6.2 Valašsko v negeografické, zejména etnografické literatuře

6.2.1 Zdroje do poloviny 19. století

Díky latinské církevní statistice existují záznamy o obcích ležících na Valašsku už z roku 1771. Rozhodujícím kritériem pro zařazení k Valašsku byl jazyk – *idioma wallachium*. Za valašské byly označeny farnosti Vsetín, Pržno, Valašské Meziříčí, Rožnov pod Radhoštěm a také patnáct vsí z hukvaldského panství. Zařazení některých obcí z hukvaldského panství, jako například Moravské Ostravy, je však sporné (citováno podle Štiky, 1973).

V roce 1786 se také **J. A. Hanke z Hankenštejna** pokusil vymezit Valašsko v již zmíněné knize *Bibliothek der Mährischen Staatskunde*. Jedná se o vůbec první literární záznam vymezení tohoto regionu. Hanke sem zahrnul hukvaldské, valašskomeziříčské a rožnovské panství a také vesnici Rusava na bystrickém panství. Brumovské, vsetínské a lukovské panství v tomto vymezení náleželo tzv. Zálesákům (citováno podle Štiky, 1973). Podle Hanka se Moravští Valaši živili chovem dobytka, pěstováním lnu a tkaním plátna. Kraj se vyznačoval nohavicemi a pláštěm uherského střihu, vysokým kloboukem a opánkami. Při určování hranic se Hanke řídil i jazykem (Štika, 2009).

O několik let později vymezil Valašsko konkrétněji **František Josef Schwoy** (v díle *Topographische Schilderung des Markgrafthum Mähren*, citováno podle Štiky, 1973),

který k Valašsku řadil vsetínské panství a hornaté části valašskomeziříčského, rožnovského a hukvaldského panství.

Na počátku 19. století přidal k vymezení Valašska podle Schwoye brněnský vydavatel **Joseph Rohrer** (*Versuch über die slawische Bewohner* citováno podle Štiky, 1973) panství Brumova (a podle Štiky zřejmě omylem i Buchlova, který byl označen za centrum salašnictví). Okolní Slováci označovali tyto Valachy jako Kopaničáře, pro Valachy na Frenštátsku byl užíván i pojem Pasekáři, na Buchlovsku Salašáci (citováno podle Jeřábka, 1997).

V roce 1815 vymezil podobně území i **Josef Karel Jurende** (*Grundrisse zur Ethographie Mährens*, citováno podle Štiky, 1973), navíc přidal východní část vizovického, lukovského a bystrického panství. Jurende rozdělil obyvatelstvo Moravy na 2 národy – Němce a Slováky. Slováky dále dělil na Hanáky, Slováky, Horáky (Podhoráky) a Podlužáky a Slováky ještě na 5 skupin:

1. Slováky u Uherského Hradiště, Kyjova, Strážnice
2. Valachy u pramenů Bečvy, v okolí Rožnova a Valašského Meziříčí
3. Zálesáky v okolí Vsetína, Klobouk, Brumova
4. Kopaničáře (mýcením lesů získávali vysoko v horách obytná místa)
5. Pasekáře (Salašáky) – chovali ovce salašnickým způsobem

Lidé z 2. až 5. skupiny byli označováni souhrnně jako Valaši. Od ostatních obyvatel Moravy se lišili krojem, způsobem obživy a především tím, že obývali Karpaty. Bystřice, Valašské Meziříčí, Frenštát a Místek na severu, řeka Ostravice a Frýdlant na východě, vlastní uherská hranice na jihovýchodě, Brumov, Vizovice a Lukov na jihu, jihozápadě tvořili podle Jurendeho (citováno podle Jeřábka, 1997) přibližnou hranici Valašska. Za jádro Moravského Valašska Jurende (citováno podle Štiky, 1973) považoval někdejší panství vsetínské, valašskomeziříčské, rožnovské a hukvaldské. Jižněji položené valaškokloboucké a brumovské panství jsou označeny jako Zálesí.

Valachům, jako pravým Slovanům, kteří svůj název získali skrz způsob obživy, se věnoval **Alois Maniak** ve svém díle *Die mährischen Walachen* z roku 1826 (citováno podle Jeřábka, 1997). Valašsko omezil na okolí Radhoště, Frenštátsko, Rožnovsko. Od sousedních kmenů se Valaši odlišovali způsobem života, jazykem, krojem.

V roce 1829 vyšla kniha stejného názvu *Die Mährischen Walachen* (citováno podle Jeřábka, 1997) ovšem od neznámého autora. Valaši se podle ní od ostatních moravských slovanských kmenů lišili stavbou těla, způsobem obživy, zvyklostmi

a dialektem. Tento popis však odpovídal jen obyvatelům jádra Valašska, zahrnující hukvaldské, valaškomeziríčské a vsetínské panství.

6.2.2 Druhá polovina 19. století

V 19. století salašnictví postupně upadalo, k vymezení Valašska se kladl důraz na lidovou kulturu (zejména kroj, lidové stavitelství, způsob hospodaření). Na konci 19. století ztratily svůj význam i tyto znaky a důležitým se stal dialekt (Štika, 1973).

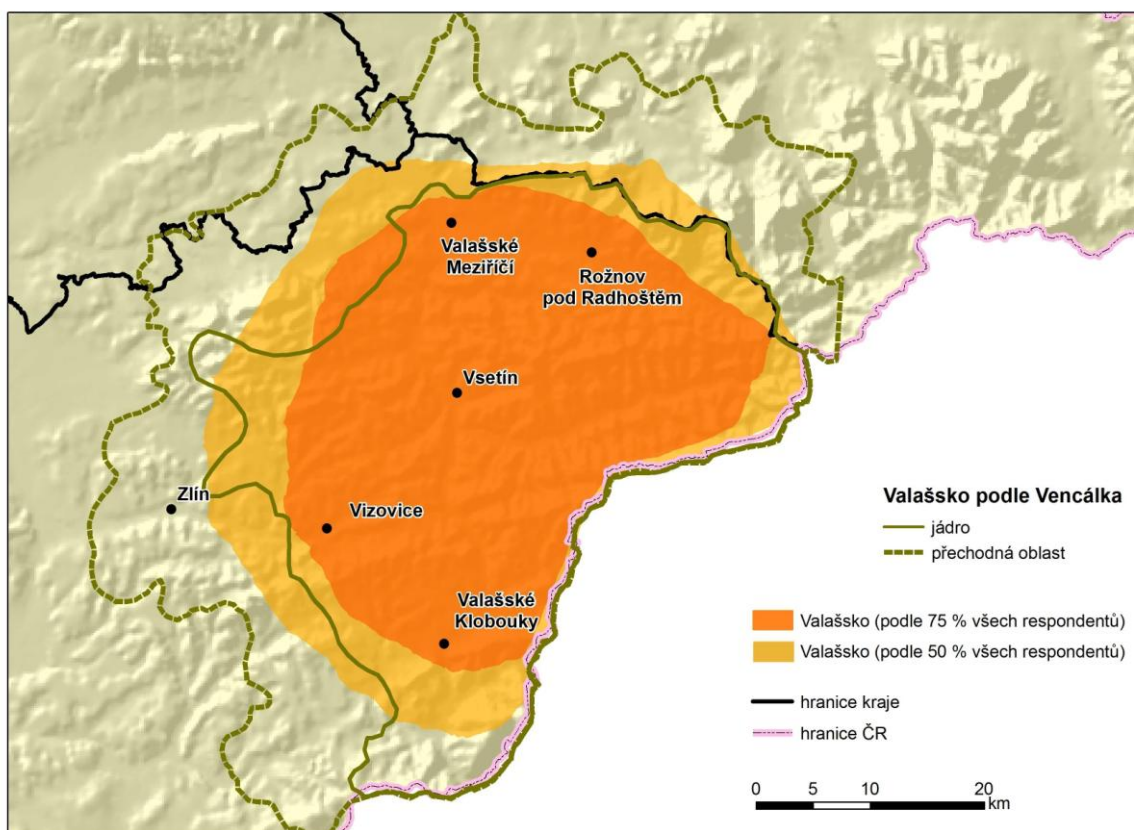
V roce 1873 vyšel *Catalog der nationalen Hausindustrie und der Volkstrachten in Maehren* od **Bedy Dudíka** (citováno podle Jeřábka, 1997), který z hraničních obcí Valašska jmenoval Fryšták, Rusavu, Rotalovice, Podhradní Lhotu (Rajnochovice), Polici, Branky, Poličnou, Krásno, Mštěnovice, Hodslavice, Mořkov, Lichnov, Štramberk, Kopřivnici, Větrkovice, Hájov, Rychartice, Palkovice, Kunčičky, dále hranice Valašska přecházela na zemskou hranici se Slezskem a Slovenskem až k Šanovu, odkud pokračovala přes Rokytnici, Bohuslavice, Nevšovou, Sehradice, Provodov, Jaroslavice, Želechovice, Hvozdnou a Štípu zpět k Fryštáku. Podle Dudíka zde ještě obyvatelé nosili starý valašský oděv.

Ve druhé polovině 19. století se badatelé pokoušeli vymežit hranice Valašska vědecky. Mezi přední představitele tohoto období patří **František Bartoš**, který se snažil o komplexní určení území Moravského Valašska. V jednotlivých částech Valašska přikládal různou váhu dialektu, charakteru lidové kultury a kroji (Štika, 2009). Bartošovo vymezení je podrobněji uvedeno v kapitole 6.3 *Vymezení podle lingvistických kritérií* a také je zaznačeno na obrázku 7.

6.2.3 Dvacáté a jednadvacáté století

Po první světové válce ožil zájem o lidovou kulturu, mj. díky folklorním slavnostem, z nichž největší byl „Valašský rok“ v Rožnově pod Radhoštěm v roce 1925. Druhým impulsem bylo zakládání folklorních souborů po druhé světové válce (Štika, 2009).

V tomto období převažují snahy o komplexní vymezení spojené se subjektivním přístupem – na základě identity. Záleží tedy na tom, zda se samotní obyvatelé za Valachy považují, či ne. Oblast mezi Rožnovem pod Radhoštěm, Vizovicemi, Brumovem a Rusavou podle Vencálka (1993) splňuje nejen subjektivní podmínku, ale i objektivní kritéria (pasekářská kolonizace, fyzicko-geografické podmínky – hornatiny, dostatek dřeva, vody aj.). Na obrázku 3 je zaznačeno jádro Valašska i jeho přechodná zóna podle Vencálka.

Obrázek 3 Valašsko a jeho přechodná zóna podle Vencálka (Zdroje podkladů: ArcČR 500 verze 2, ČSÚ, CENIA)

6.3 Vymezení podle lingvistických kritérií

Roku 1864 byla vydána **Šemberova** dialektologie, která za Valašsko – na základě nářečí – označila pouze jihozápadní část Moravskoslezských Beskyd (zejména v okolí Radhoště). Na základě dialektu vymežil území Valašska v roce 1916 i **Josef Klvaňa**, který bral ohled především na typické znaky nářečí (např. sú – 3. osoba množného čísla, přízvuk na první slabice). Takto Klvaňa přibližně vymežil vlastní Valašsko obcemi Brumov, Malenovice, Valašské Meziříčí, Horní Bečva. Dalšími specifiky valašského dialektu jsou palatalizace a depalatalizace tzv. valašských souhlásek (např. měkké x tvrdé „l“). Samotní Valaši však tyto nářeční znaky neregistrují (citováno podle Štíky, 1973).

Bartoš (1895) na Moravě rozlišil 4 hlavní nářečí: slovenské, lašské, hanácké a české, přičemž valaština byla jako „podřečí“ řazena ke slovenskému. Do území Valašska na základě jazyka spadal podle Bartoše Zlín, Vizovice, Vsetín, Valašské Kloubouky, Karlovice, Rožnov p. R., Valašské Meziříčí. Hranice Valašska je určena obcemi Štítná, Vlachovice, Horní Újezd, Zádveřice, Hvozdná, Štípa, Fryšták, Rusava, Rajnochovice,

Loučka, Bránky, Choryň, Leštná (pravděpodobně Lešná, poznámka autorky), Val. Meziříčí, Rožnov p. R., Horní Bečva, Karlovice a dále podél uherských hranic pokračuje přes Brumov zpět ke Štítné. Samotné vymezení jen podle jazyka je však obtížné, protože rozdíl mezi valašským a slovenským (myšleno slováckým, poznámka autorky) nářečím je minimální. Proto Bartoš přihlížel i ke stříhu krajů v jednotlivých obcích. Na jih od takto vymezeného území se mluví slovensky (slovácky), na západ hanácky, na severozápadě se projevuje kelecké a jické⁶ nářečí a na sever od Valašska se mluví lašsky.

Dnes se valašské nářečí řadí k východomoravským (dříve moravkoslovenským) nářečím, speciálně k nářeční podskupině severní/valašské. Mezi specifika valaštiny patří:

- odlišení i/y ve výslovnosti (vystúpili, zyma, křyvý),
- dvojí l (l/l a ł, např. choďil'i, byl),
- místy přízvuk na předposlední slabice,
- infinitiv končící –t',
- přechodník – pro všechny rody stejný (choďa, stoja nebo stojacy).

Z jazykového hlediska tvoří spojnice obcí Valašské Meziříčí, Starý Jičín, Rožnov p. R., Velké Karlovice, Horní Bečva severní hranici Moravského Valašska. Východní hranice odpovídá státní hranici se Slovenskem (pásmo Javorníků), jižní hranice zahrnuje obce Brumov, Slavičín, oblast severně od Luhačovic a Zlín. Jako hraniční obce na západě Valašska jsou jmenovány Holešov, Bystřice pod Hostýnem, Spálov a Luboměř, přičemž k Holešovu a Bystřici p. H. se tato hranice pouze přibližuje, samotná města už valašská nejsou. K významnějším městům ležících uvnitř takto určeného Valašska se řadí Valašské Klobouky, Vizovice a Vsetín (Bogoczová, 2009).

Baláš (1982) uvádí, že valašské nářečí stále existuje, avšak spíše jako interdialekt, tj. hovorová čeština s výraznými nářečními prvky.

Ukázky nářečí:

a) Píseň z Vrbetic **Slunéčko zachodí** (Kubesa, 1958)

1. *Slunéčko zachodí, hory zeleňajú, vrběťtí kravaře krávy zhlédávajú.*

2. *A ten Urbaníkúj nájposledy našél, a to všecko proto, že k Sukupom zašél.*

⁶ Jicko – lidové označení pro Jičínsko (Válek, 1929).

b) *Děcka na peci. Tatíček chodili po izbě odplývaja. Julka malá, tak sa od strachu k maměnce přikřčala, jaké to byly hrozné věci, ale počůvala a neodespala do posledka. Gdyž u nich byly nějaké cěrky, bály sa potom íť dóm. Byly jedny, že si rači nocleha vyptaly a přebyly u nich do rána.* (Kobzáň, 1929, str. 74, 75)

6.4 Další vymezení Valašska

6.4.1 Vymezení podle rozšíření salašnictví

Jedním z kritérií pro vymezení území, může být způsob obživy. Na Valašsku se výrazně projevilo salašnictví, podle intenzity jeho rozšíření rozlišuje Štika (1973) 4 oblasti:

1. *Největší podíl karpatské salašnické kultury* – při horním toku Ostravice (obce Čeladná, Ostravice, Trojanovice), horní tok Rožnovské Bečvy (Dolní, Prostřední a Horní Bečva, Hutisko, Solánek, Valašská Bystřice), horní povodí Vsetínské Bečvy (Velké i Malé Karlovice, Karolinka, Nový Hrozenkov, Halenkov). Oblast u slovenských hranic, tzv. zadní hory (bývalé hukvaldské, rožnovské, vsetínské panství), byla útočištěm prvních kolonistů, kteří pro svůj hospodářský přínos měli řadu výhod – respekt valašského práva, vojvody. Obce v této oblasti vznikaly až v 17. a 18. století, patří k nejmladším na Moravě.

2. *Trvalý vliv karpatské kultury, avšak méně intenzivní* – sever a severozápad moravského Valašska. Většina obcí existovala již v 16. století, byl zde dostatek orné půdy – rozvoj zemědělství. Salašnictví, které v oblasti zaniklo v 19. století, jen doplňovalo zemědělství.

3. *Jižní Valašsko – malá intenzita* a odlišnost salašnické kultury – fungoval zde tzv. trojhonný zemědělský systém, do něj bylo salašnictví zapojeno. V době šíření salašnictví zde již bylo poměrně husté osídlení, bylo zde málo horských pastvin. Největší uplatnění našlo salašnictví na svazích Bílých Karpat (Nedašov, Nedašova Lhota, Bylnice) a ve Vizovických vrších zejména v obcích Jasenná a Ublo.

4. Oblast, kde byla *salašnická kultura jen krátkou dobu* – východní svahy Chřibů, kde hrabě Rottal (z napajedelského panství), založil po třicetileté válce obce Jankovice, Novou Dědinu aj. Zde se dodnes zachovaly názvy valašského původu (Čubovice, Kršla, ...).

Rozsah salašnické kultury se téměř shoduje s územím Moravského Valašska. Oblast s intenzivním salašnictvím koresponduje s jádrem Valašska a naopak oblast s malým

dopadem salašnictví odpovídá okrajovému území Valašska. Salašnictví bylo tedy jedním z hlavních faktorů utváření regionu, avšak ne jediným. Například v obci Rusava byla karpatská kultura velmi intenzivní, avšak pro svou izolovanost, není řazena k jádru Valašska.

6.4.2 Valašské království (VK)

Na pomezí mezi identitou a komerčními zájmy stojí vymezení Valašského království. Společnost Valašské království, s. r. o. vznikla roku 1997 a jejím hlavním cílem, jak uvádí její majitel Harabiš, je propagovat Valašsko a Beskydy v oblasti cestovního ruchu a kultury (Harabiš, 1997–2012).

Porovnáním mapy Valašského království (Valašské království, s. r. o., 2001) a Vencálkova vymezení (1993) zjistíme, že území Valašského království se téměř shoduje s hranicí přechodné zóny Valašska podle Vencálka. Státní hranice se Slovenskem určuje východní a částečně jižní hranici. Na jihu končí území Valašského království severně od Starého Hrozenkova. Hranice VK pokračuje západně od Bojkovic, ale východně od Luhačovic, přes Pozlovice, Provodov směrem na Šarovy. Hraniční čára dále vede k severu západně od Malenovic, přes Tečovice až k Holešovu. Vencálek však Holešov nezařazuje ani do přechodné zóny Valašska. Území VK a „Vencálkova Valašska“ se opět shoduje zahrnutím Bystřice pod Hostýnem, přičemž hranice leží západně od této obce. Odsud hraniční čára pokračuje severovýchodním směrem k Hranicím na Moravě, které však obchází z východu, dále míří k Suchdolu nad Odrou, toho však nedosahuje. Zde se opět Vencálek a VK rozcházejí. Podle Vencálka vede severní hranice jižně od Nového Jičína, severně od Kopřivnice, jižně od Frýdlantu nad Ostravicí k Lysé hoře, odtud západně od vodní nádrže Šance a dále severně od obce Bílá severovýchodním směrem k česko-slovenské hranici. Valašské království však ještě zahrnuje Nový Jičín, Příbor, hranice se přibližuje od jihozápadu až k Frýdku-Místku, odkud se stáčí přes Pržno a Frýdlant nad Ostravicí k Lysé hoře. Odsud kopíruje Vencálkovu hranici ke Slovensku.

7 Mentální mapa Valašska

Zatímco dříve se Valašsko vymezovalo podle způsobu života, řeči nebo krojů, od počátku 20. století až dosud převažuje kromě snahy o komplexní vymezení (tj. pomocí užití více kritérií) také snaha o vymezení Valašska na základě identity. Jaroslav Štika vydal v roce 1973 společně s knihou Moravské Valašsko mapu Valašska na základě identity obyvatel. „Nově vymezené Valašsko“ v bakalářské práci spojuje vymezení na základě identity a mentálních map.

7.1 Dotazníkové šetření

Vytvoření mentální mapy „dnešního“ Valašska (obrázek 4) předcházelo dotazníkové šetření v pěti městech jádra Valašska (podle Vencálka) – v Rožnově pod Radhoštěm, Valašských Kloboukách, Valašském Meziříčí, Vizovicích, ve Vsetíně – a také v jednom městě přechodné oblasti – ve Zlíně. Průzkum probíhal v létě a na podzim roku 2011.

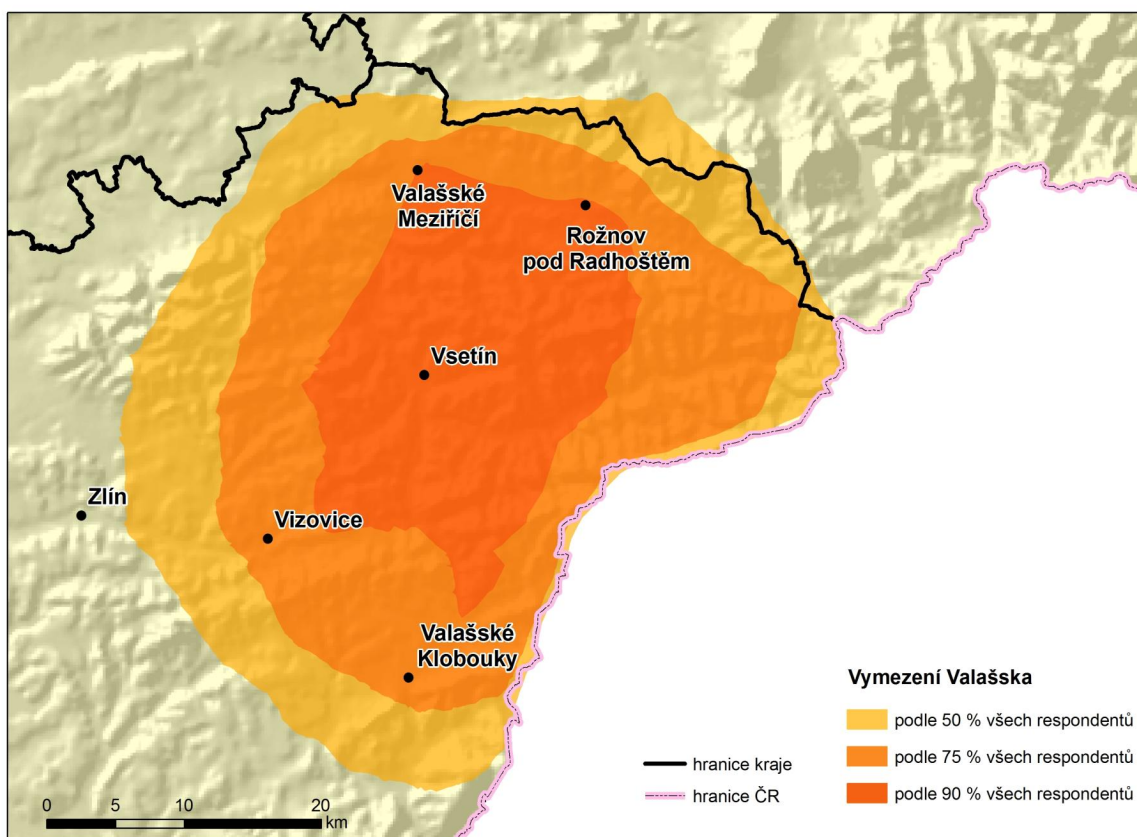
Za podkladovou mapu pro dotazník, v němž měli lidé zaznačit svou představu o území Valašska, byl vybrán výřez automapy v měřítku 1 : 500 000, který umožňoval jak orientaci podle obcí a silnic, tak podle fyzicko-geografických podmínek, které hrají při určování území Valašska svou nezastupitelnou roli. Území bylo záměrně zvoleno větší než běžně vymezované Valašsko, v mapě byla například Ostrava, Olomouc nebo Uherské Hradiště, tj. města, jež jsou známá svou příslušností k jiným etnografickým regionům.

Celkem bylo vyhodnoceno 261 dotazníků. Poměr mezi pohlavími byl vyrovnaný – průzkumu se zúčastnilo 129 mužů (49,4 %) a 132 žen (50,6 %). 49 % dotazovaných mělo středoškolské vzdělání, 30 % vysokoškolské, 11 % tvořili lidé se základním vzděláním a 10 % lidí s výučním listem, případně se středním odborným vzděláním bez maturity. Jeden respondent vzdělání neuvedl. Průměrný věk byl přibližně 33 let.

Tabulka 1 Počet respondentů v jednotlivých obcích průzkumu

Město průzkumu	Zlín	Vizovice	Vsetín	Valašské Meziříčí	Rožnov p. Radhoštěm	Valašské Klobouky
Počet respondentů	39	47	46	46	46	37

Zdroj: vlastní šetření

Obrázek 4 Mentální mapa Valašska (Zdroje podkladů: ArcČR 500 verze 2, ČSÚ, CENIA)

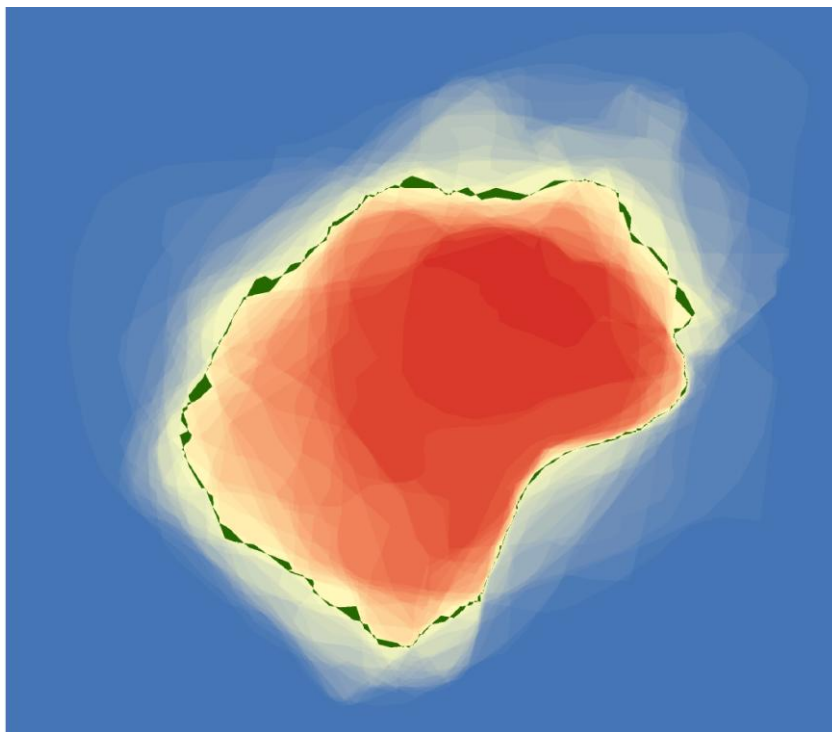
7.2 Konstrukce mentální mapy

Na základě dotazníkového šetření, ve kterém respondenti zakreslovali mentální mapy Valašska, byly vytvořeny mapy Valašska v prostředí GIS, konkrétně aplikaci ArcGIS 9.3. Nejprve byly dotazníky, respektive mentální mapy, digitalizovány (naskenovány do formátu JPEG), poté nahrány do programu ArcMap, v němž byly následně georeferencovány (usazeny na konkrétní místo v daném souřadnicovém systému). K vyhodnocení výsledků bylo třeba vytvořit pro každý dotazník vektorovou polygonovou vrstvu odpovídající zakreslenému Valašsku. Do atributových tabulek nově vytvořených vrstev byl přidán sloupec, ve kterém se každému záznamu přiřadila hodnota 1 pro oblast Valašska a oblasti mimo vymezené Valašsko připadla automaticky hodnota 0.

Dále byly z polygonových vrstev funkcí „Polygon to Raster“ vytvořeny rastrové vrstvy (rozdílení rastru odpovídalo 50 m), přičemž byl zachován atribut příslušnosti k regionu z původní atributové tabulky. Pro jednotlivá města byly na sebe naloženy příslušné vrstvy a pomocí funkce „Weighted Sum“ vytvořeny dílčí vrstvy, které vznikly

součtem hodnot z přidaného sloupce atributové tabulky – pomocí průniků, překrytí vrstev (viz obrázek 5, kde tmavě růžová barva označuje nejvyšší hodnoty součtů, sytě modrá barva nulové součty). Obdobným způsobem byla z těchto součtových vrstev získána vrstva pro celkové vymezení Valašska.

Pro jednotlivá města i celkový součet byly z průniků pomocí dalších funkcí programu vytvořeny rastrové vrstvy Valašska podle 50 %, 75 % a 90 % respondentů, tj. tři vrstvy pro každé město průzkumu a tři vrstvy pro celkové vymezení. Tyto vrstvy znázorňovaly jakousi „zónovou hranici“ (na obrázku 5 je zeleně zvýrazněna „zónová hranice“ Valašska podle 50 % respondentů z Rožnova p. R.). Aby bylo možné vytvořit hranici, která by měla liniový charakter a která by odpovídala vymezení Valašska podle vybrané procentuální hodnoty dotazovaných, bylo nutné rastrové vrstvy převést na vektorovou polygonovou vrstvu pomocí funkce „Raster to Polygon“. Užitím funkce „Feature to Point“ byly získány středy jednotlivých polygonů a propojením těchto středů („Make Polygons from Points“) se poté vytvořily hranice nových polygonů zastupující vymezení Valašska a umožňující liniové znázornění jeho hranice podle zvoleného procenta respondentů. Následovalo vytvoření map Valašska podle výsledků v jednotlivých městech průzkumu i za všechna tato města dohromady.

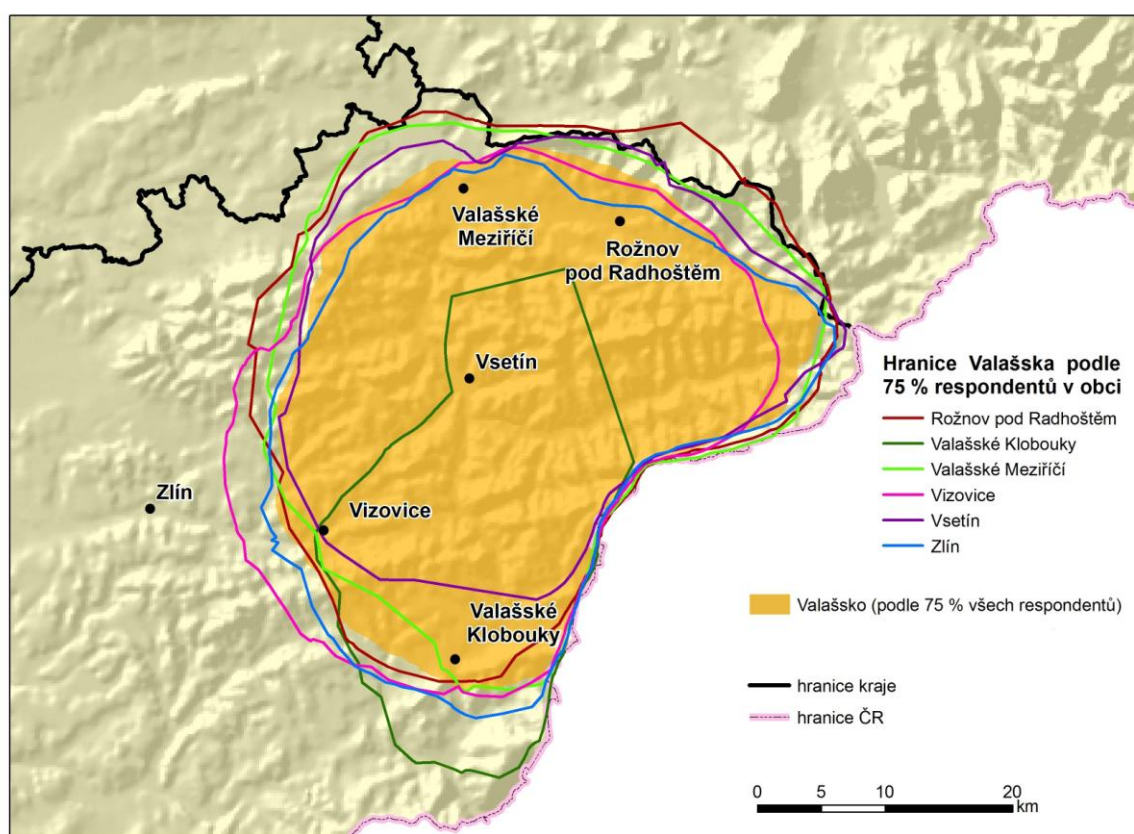

Obrázek 5 "zónová hranice" (vlastní zpracování)

Podobnou metodou bylo již dříve vymezeno Slovácko (Sečková, 2007) nebo hranice Jesenícka (Šerý, Šimáček, 2012).

7.3 Výsledné mapy Valašska v městech průzkumu

V jednotlivých obcích se zaznačení Valašska příliš nelišilo (obrázek 6). Oproti obdobným způsobem provedenému vymezení Slovácka (Sečková, 2007) je mentální mapa Valašska poměrně jednoznačná. Pouze ve Valašských Kloboukách byla severní část výrazně zmenšena. Valašsko vymezené 75 % dotazovaných neobsahovalo Rožnov pod Radhoštěm ani Valašské Meziříčí. Navíc se Valašsko podle 90 % respondentů z Val. Klobouk omezuje víceméně na okolí Valašských Klobouk (viz příloha 6). Výsledky z Val. Klobouk byly pravděpodobně ovlivněny historickým vývojem. Jak uvádí Vetterl (1955), moravské Valašsko se zřetelně dělí na 2 odlišné části – zalesněné hory Beskyd s pozdějším osídlením a oblast s mírnějším klimatem, jižní Valašsko, zahrnujícím právě Val. Klobouky. Ty měly vždy blíže k nedalekému Luhačovickému

Obrázek 6 Valašsko podle 75 % respondentů (Zdroje podkladů: ArcČR 500 verze 2, ČSÚ, CENIA)

Zálesí, Slovácku či Slovensku. Ostatně podle Vetterla (1955) začali přicházet na Klouboucko Valaši – pastýři z okolí Povážské Bystřice, Púchova a Trenčína již kolem poloviny 16. století. Navíc obyvatelé Klouboucka udržovali se Slovenskem a Moravským Slováckem obchodní styky a později, s postupným zánikem domácí

výroby spojeným s průmyslovou revolucí, chodili obyvatelé Kloboucka za výdělkem do úrodnějších oblastí Slovenska.

Obecně lze k vymezení Valašska říci, že v severněji položených městech průzkumu (Valašské Meziříčí, Rožnov pod Radhoštěm, Vsetín) bylo Valašsko zakreslováno severněji, v jižněji položených městech (Zlín, Vizovice, Val. Klobouky) jižněji. U západní a východní hranice podobné rozdíly nejsou patrné.

Pouze Vsetín a Vizovice byly ve všech šesti vybraných městech označeny 75 % respondentů za valašské. Přesto v celkovém součtu zahrnuje 90 % respondentů k Valašsku města Vsetín, Rožnov pod Radhoštěm a těsně i Valašské Meziříčí (kromě výsledků z Valašských Klobouk byly tyto obce vždy řazeny k Valašsku minimálně 75 % procenty respondentů). Stoprocentní shoda nenastala, jen malé území severozápadně od Vsetína bylo označeno 251 z 261 respondentů (96 % dotazovaných). Vsetín tak byl téměř všemi dotazovanými zařazen k Valašsku.

V přílohách 5 až 10 je možno zhlédnout mapy s výsledky za jednotlivá města průzkumu zvlášť.

7.4 Srovnání mentální mapy s různými vymezeními Valašska

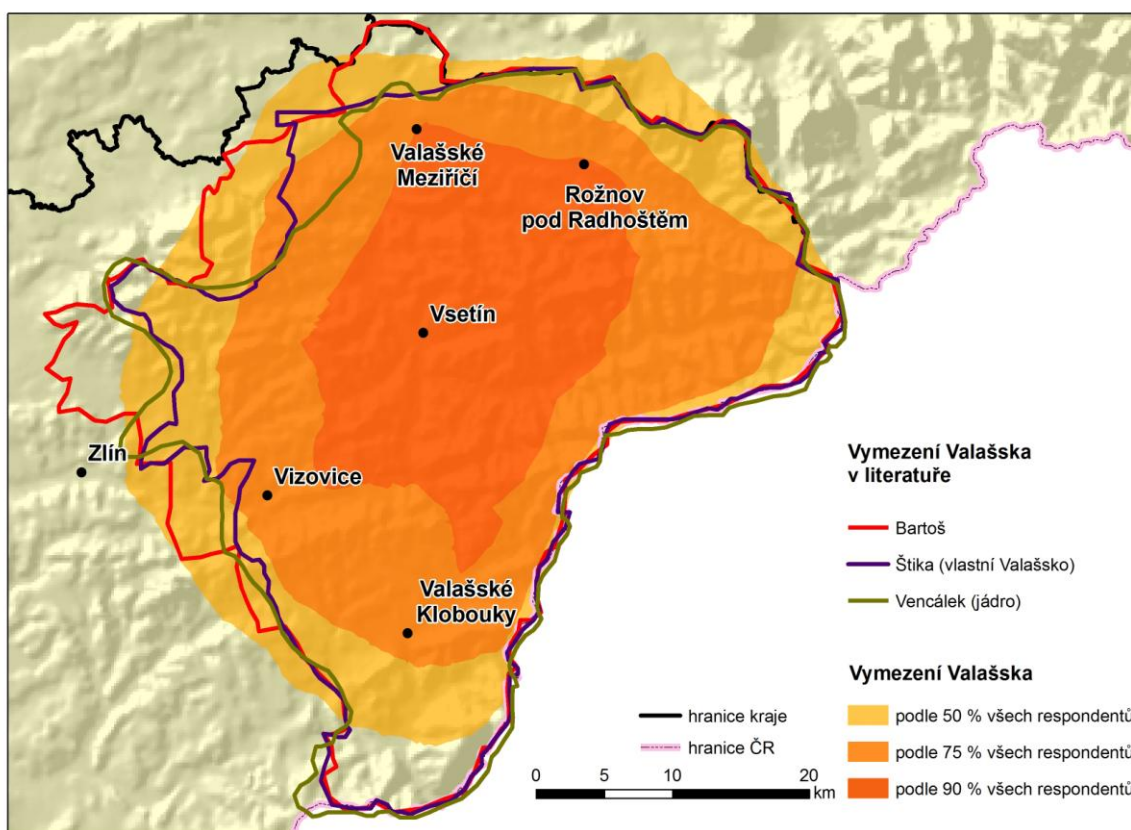
Valašsko z mentálních map jen minimálně přesahuje hranice Zlínského kraje, a to v okolí Rožnova p. R. – směrem k Frenštátu pod Radhoštěm. Podobně kopíruje hranici mezi Zlínským a Moravskoslezským krajem i jádro Valašska podle Vencálka. V minulosti se však vymezení Valašsko zcela jistě neřídilo dnešními administrativními hranicemi. Naopak k Valašsku náležely celé Beskydy a v prvních fázích valašské kolonizace i Těšínsko. 50 % lidí zapojených do průzkumu vymezuje Valašsko podobně jako Jaroslav Vencálek, ale také František Bartoš (obrázek 7), který právě Frenštátsko na základě dialektu přiřadil k Lašsku. Na druhou stranu Zlín, který Bartoš k Valašsku řadí, podle více než 50 % dotazovaných k Valašsku nepatří. Rusava, jež je v literatuře často považována za nejzápadnější obec Valašska, byla zakreslena méně jak 50 % dotazovaných. Zde je však nutné podotknout, že kdyby průzkum proběhl i v okolí Bystřice pod Hostýnem a Rusavy, výsledné Valašsko z mentálních map by s největší pravděpodobností zahrnovalo i západněji položené obce, například i výše zmíněnou Rusavu.

Také jižní hranice Valašska se v mentální mapě od zmíněných vymezení liší, nedosahuje Brumova a jiných hraničních obcí. Povědomí o jižní hranici se ve větší míře

projevilo jen u dotazovaných z Val. Klobouk, z nichž 50 % zakreslilo jižní hranici shodně s výše jmenovanými třemi autory.

Podle 75 % všech dotazovaných náleží k Valašsku Rožnov pod Radhoštěm, Valašské Klobouky, Valašské Meziříčí, Vizovice i Vsetín. Tato města uvádí Vencálek jako jádrová.

Získané vymezení se příliš neliší ani od Štikova Valašska na základě identity (obrázek 7). Můžeme tedy soudit, že vnímání Valašska se v průběhu necelých 40 let, které uplynuly od vydání Štikovy mapy, příliš nezměnilo. Navíc, vzhledem k nižšímu

Obrázek 7 Mentální mapa Valašska a podobná vymezení v literatuře

(Zdroje podkladů: ArcČR 500 verze 2, ČSÚ, CENIA)

průměrnému věku respondentů, lze říci, že povědomí o Valašsku nemají jen lidé ze starší či střední generace, ale i mladí lidé, jejichž vztah k regionu je základním předpokladem k tomu, aby se tradice a kultura Valašska uchovaly i pro další generace. Svou roli ve výsledném vymezení jistě sehrála také skutečnost, že mnozí z respondentů jsou členy valašských folklórních souborů a cimbálových muzik.

8 Závěr

(Moravské) Valašsko je specifická a mezi lidmi poměrně známá etnografická oblast. V minulosti bylo vymezováno na základě různých kritérií – nejprve podle salašnictví, charakteristického způsobu obživy, který do oblasti přinesli kolonisté, kteří se začali přesouvat ve 13. století z území dnešního Rumunska podél karpatského oblouku na Moravu; dále podle kroje; dialektu a v současnosti převažují vymezení na základě regionální identity obyvatel. Ta ovšem bývá často zkreslena nedostatečnými informacemi či činností folklorních hnutí. I proto se kromě regionální (valašské) identity přihlíží také k dřívějším způsobům vymezování. Vzhledem k tomu, že Valašsko nikdy nebylo administrativním celkem, neexistuje žádné „správné úřední“ vymezení a jednotlivá vymezení Valašska se vždy mírně liší v závislosti na použitém kritériu.

Prvotní vymezení byla ve srovnání s dnešním posunuta severněji, k Valašsku patřilo na konci 18. století i Těšínsko. Postupem času se chápání geografického rozsahu Valašska posunulo hlouběji do Beskyd, zároveň se posunula jižní hranice až k Valašským Kloboukům a Vizovicím. V 90. letech 20. století vymezil Jaroslav Vencálek Valašsko jako oblast mezi Rožnovem pod Radhoštěm, Vizovicemi, Brumovem a Rusavou.

Na základě dotazníkového šetření v šesti městech (v jádrových městech Valašska: Valašském Meziříčí, Rožnově pod Radhoštěm, Vsetíně, Valašských Kloboukách a ve Vizovicích; a ve Zlíně, který patří k přechodné zóně) byly v prostředí GIS vytvořeny mentální mapy Valašska. Při porovnání výsledků z jednotlivých měst byl výraznější rozdíl pouze ve vyznačení Valašska ve Valašských Kloboukách, které mají historicky bližší vazby se Zálesím, Slováckem a Slovenskem. Pravděpodobně i z tohoto důvodu zakreslili respondenti z Val. Klobouk Valašsko jižněji a severní část (Rožnovsko, Meziříčsko) podstatně zmenšili.

Mentální mapa Valašska vytvořená ze všech dotazníků se blížila vymezení od Štiky, Bartoše či Vencálka. Z této skutečnosti lze usuzovat, že lidé mají povědomí o „Valašsku 20. století“, a to nejen starší generace, ale vzhledem k nižšímu průměrnému věku dotazovaných (33 let) i mladí. Severní hranice od výše zmíněných autorů (Bartoše, Štiky a Vencálka) se přibližuje dnešní hranici mezi Zlínským a Moravskoslezským krajem. Vzhledem k době, kdy byla tato vymezení provedena, lze však předpokládat, že

zde sehrály roli spíše fyzicko-geografické podmínky (Beskydy) než dnešní administrativní hranice.

Také díky historickému vývoji Valašska není překvapující závěr, že lidé stále mají povědomí o Valašsku a jejich představy se v průběhu let výrazně nemění. Tato názorová setrvačnost může souviset i s tím, že Valašsko je poměrně ostře vymezeno georeliéfem (pohořími na východní Moravě), tudíž zde není prostor k výraznějším změnám vymezení. Oproti obdobným způsobem vymezenému Slovácku (Sečková, 2007) je hranice Valašska mnohem jasnější. Mentální mapy Valašska se v jednotlivých obcích průzkumu téměř shodují, zatímco u Slovácka jsou patrné odlišnosti v závislosti na bydlišti respondentů. Příčinou může být již zmíněný vliv folklorních hnutí, ale také regionální (valašská) identita, která je v porovnání s jinými oblastmi ČR (Slovácko, Jesenícko) poměrně silná. Na Valašsku se na rozdíl od jižní Moravy nebo oblasti Sudet neprojevovaly odsuny Němců po 2. světové válce, tudíž se zde uchovaly tradice v návaznosti na společnou historii obyvatel. Naopak v oblastech, které byly druhotně osídleny, se regionální identita příliš neprojevuje jednoduše proto, že nemá na co navazovat. Dochází v nich k „míšení kultur“ s každým nově přistěhovalým člověkem. Valašsko je navíc celkově jednodušší, a i když existují mezi jednotlivými subregiony rozdíly (v nářečí, kroji, apod.), jsou v porovnání s rozdíly na Slovácku menší.

I přes silnou regionální identitu se Valašsko mění. Valašské soubory se stále snaží udržovat a obnovovat tradice, přesto je na jazyku obyvatel patrný vliv obecné češtiny, která se prosazuje díky médiím nebo migraci za prací či studiem do jiných regionů. Do budoucna tak pravděpodobně ještě vzroste význam identity na úkor jazyka.

9 Shrnutí a klíčová slova

Cílem práce je shrnout historii vymezení (Moravského) Valašska a také vymežit hranice „dnešního“ Valašska v závislosti na průzkumu, který proběhl v 6 městech. Respondenti zakreslovali své mentální mapy Valašska do mapy v dotazníku. Ve výsledné mapě se projevilo jak subjektivní prostorové vnímání regionu, tak regionální identita každého respondenta (zda respondent zakreslil město, kde žije k Valašsku, či ne). Práce také porovnává dřívější vymezení s mentální mapou „dnešního Valašska“.

Pojem Valach/valach měnil svůj význam. Nejprve označoval potomky kočovníků, kteří opustili ve 13. a 14. století Rumunsko a přes oblast Karpat přišli na Moravu. Dále valach označoval hodnost pastýře, během třicetileté války rebela z východní Moravy, časem pak Valach označoval všechny obyvatele východní Moravy, kteří chovali v horách ovce. Později, zvláště dnes, záleží na každém člověku, zda se cítí být Valachem, či ne. Záleží tedy na jeho identitě.

Valašsko podle více než 50 % respondentů zahrnuje města z „Vencálkova jádra“ – Rožnov pod Radhoštěm, Valašské Kloubouky, Valašské Meziříčí, Vizovice, Vsetín a blíží se vymezení etnografa a lingvisty Františka Bartoše z konce 19. století, vymezení z 90. let od Jaroslava Vencálka a také Valašsku Jaroslava Štíky, který jej vymezil v druhé polovině 20. století podle regionální identity obyvatel. Mezi vymezeními v jednotlivých městech průzkumu nebyly zásadní rozdíly, s výjimkou výsledků z Valašských Kloubouk, jejichž obyvatelé vnímají severní oblast Valašska značně redukovane.

Z výzkumu tedy vyplývá, že lidé mají povědomí o „Valašsku 20. století“ a také to, že valašská identita je zde, v porovnání například se Slováckem, velmi silná.

Klíčová slova: Moravské Valašsko, mentální mapa, regionální identita, etnografický region

10 Summary and key words

The aim of this work is to summarize the history of demarcation of (Moravian) Wallachia and to determine today's border of Wallachia in response to a survey carried out in six towns. The respondents' task was to draw their mental maps of Wallachia into a map in the questionnaire. The subjective perception of this region and also the regional identity of every respondent – if he/she has assigned the particular town where he/she lives to the Wallachia region – were expressed in the resulting map. This work also compares former demarcations with the mental map of “today's Wallachia”.

The term Wallach/wallach has changed its meaning several times. At first it meant descendants of nomads who left Romania in the 13th and 14th century and came to Moravia through the Carpathian region. Further, it meant the position of shepherd, during the 30-year war it was a rebel from eastern Moravia and finally the term “Wallach” was used for all the people who lived in eastern Moravia and bred sheep in the hills. Later, especially today, Wallach is a man who says he comes from Wallachia or feels like Wallachian, and therefore it depends on the identity of every person.

According to more than 50 % of respondents, Wallachia includes towns of the Vencálek's “Wallachian heart” – Rožnov pod Radhoštěm, Valašské Kloubouky, Valašské Meziříčí, Vizovice, Vsetín – and approximates to demarcations of Wallachia which were carried out by an ethnographer and linguist František Bartoš at the end of the 19th century, by Jaroslav Vencálek in 1990s, and also by Jaroslav Štika who tried to define Wallachia region with regard to the regional identity of its inhabitants in the 2nd half of the 20th century. There were no fundamental differences between demarcations from different towns of the survey, except results from Valašské Kloubouky, whose inhabitants perceive northern part of Wallachia considerably reduced.

The survey shows that people have knowledge of “Wallachia of 20th century” and in comparison with the region Slovácko, the regional identity is very strong in Wallachia.

Key words: Moravian Wallachia, mental map, regional identity, ethnographical region

11 Literatura a zdroje

Literatura:

- BALÁŠ, Miloslav et al.** *Beskydy*. Vydání 1. Praha : Olympia, 1982. 339 stran, 1 mapová příloha.
- BARTOŠ, František.** *Dialektologie moravská : První díl. Nářečí slovenské, dolské, valašské a lašské*. Brno : Nákladem Matice Moravské, 1886. 374 stran.
- BARTOŠ, František.** *Dialektologie moravská : Druhý díl. Nářečí hanácké a české*. Brno : Nákladem Matice Moravské, 1895. 521 stran.
- BOGOCZOVÁ, Irena.** *Textová opora ke studiu mluveného českého jazyka a dialektologie*. Vydání. 1., dotisk. Ostrava : Ostravská univerzita v Ostravě, 2009. 184 stran. ISBN 978-807-3686-499.
- BROUČEK Stanislav a Richard JEŘÁBEK.** *Lidová kultura : národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska : věcná část 3. svazek*. Vydání 1. Praha : Mladá fronta, 2007. 1586 stran. ISBN 978-80-204-1713-8.
- ESPARZA, Daniel.** *Identidad nacional y el Otro : La República Checa frente a la Unión Europea*. Vydání 1. Olomouc : Nakladatelství Iuridicum Olomucensis, 2010. 279 stran. ISBN 978-80-87382-10-3.
- FABIÁN, Josef.** *Slovník nespisovného jazyka valašského*. Vydání 2., doplněné a rozšířené. Valašské Meziříčí : Občanské sdružení Valašské Athény, 2001. 136 stran. ISBN 80-238-6703-2.
- FOLKLORNÍ SDRUŽENÍ ČESKÉ REPUBLIKY.** Etnografický region Valašsko: Folklorní sdružení ČR. *Folklorní sdružení ČR* [online]. 1998-2012 ©, 2005-02-24 [cit. 2012-03-05]. Dostupné z: <http://www.fos.cz/encyklopedie/objekty1.phtml?id=122634>.
- GOULD, Peter and Rodney, WHITE.** *Mental maps*. 2nd edition. London : Routledge, 1986. 172 pages.
- HARABIŠ, Tomáš.** Co je to "Valašské království": detaily o VK. *Valašské království s.r.o.* [online]. © 1997 – 2012 [cit. 2012-02-13]. Dostupné z: <http://valasske-kralovstvi.cz/item/co-je-to-valasske-kralovstvi/category/fakta>.
- HEIMRICHOVÁ, et al.** *Hostýnské vrchy Vizovické vrchy*. Vydání 1. Praha : Olympia Praha, 1988. 275 stran, 1 mapová příloha.

- HEŘMANOVÁ, Eva a Pavel CHROMÝ.** *Kulturní regiony a geografie kultury : kulturní realie a kultura v regionech Česka.* Vydání 1. Praha: ASPI, 2009. 348 stran. ISBN 978-80-7357-339-3.
- HOLEC, Petr.** Česko, potouchlý ráj UNESCO. *Reflex* [online]. 2012[cit. 2012-02-22]. Dostupné z: <http://www.reflex.cz/clanek/nazory/45283/cesko-potouchly-raj-unesco.html>.
- JEŘÁBEK, Richard.** *Počátky národopisu na Moravě : Antologie prací z let 1786–1884.* Strážnice : Ústav lidové kultury, 1997. 411 stran. ISBN 80-861-5605-2.
- KAŠPAR, Zdeněk.** Muzejní zpěvníček valašských pěsniček : Příspěvek k historii „valašské hymny“. *Valašsko.* 1999, č. 1, s. 52.
- KOBZÁŇ, Jan.** Ze života valašského : na besedě u Škrabanečků. *Naše Valašsko : Kulturní věstník o jeho životě a potřebách.* 1929, č. 2, s. 74, 75.
- KOMENSKÝ, Jan Amos.** *Mapa Moravy.* 1627.
- KOVÁŘŮ, Věra.** *Lidový kroj.* NEKUDA, Vladimír. *Zlínsko.* Brno : Muzejní a vlastivědná společnost v Brně ve spolupráci s Muzeem jihovýchodní Moravy ve Zlíně, 1995. S. 251–257. ISBN 8085048574.
- KUBESA, Arnošt.** *Valaské pěsničky.* Vydání 1. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, n. p., 1958. Strana 9.
- MÜLLER, Karel.** *Evropa a občanská společnost: projekt evropské identity.* Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2008. 238 stran. Knižnice Sociologické aktuality, 15. sv. ISBN 978-808-6429-847.
- NEDOMOVÁ, Alena a Tomáš KOSTELECKÝ.** *Národní identita.* Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 1996. 37 stran. Working papers. ISBN 80-859-5015-4.
- PAVLIŠTÍK, Karel.** *Domácí výroba dřevěného nářadí a náčiní na Podřevnicku.* Zlín : Archa Zlín, 1993. 176 stran.
- SEČKOVÁ, Ludmila.** *Slovácko a Moravští Slováci: Pokus o vymezení pojmu.* Olomouc, 2007. Dostupné z: <http://geography.upol.cz/dp-2007-ucitelstvi-zemepisu>. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci. Vedoucí práce RNDr. Miloš Fňukal, Ph D.
- SIWEK, Tadeusz a Jaromír KAŇOK.** *Vědomí slezské identity v mentální mapě.* Vydání 1. Ostrava : Ostravská univerzita, 2000. 97 stran, 2 mapové přílohy. ISBN 80-704-2576-8.

SPLK KAŠAVA – Sdružení přátel lidové kultury KAŠAVA. Fotogalerie - Kašava tančí, hraje a zpívá... už 40 let (10. 4. 2011). [online]. 2011 [cit. 2012-03-12]. Dostupné z: <http://www.kasava-splk.cz/fotogalerie-detail.php?galerie=112&od=10>.

ŠERÝ, Miloslav a Petr ŠIMÁČEK. Perception of the historical border between Moravia and Silesia by residents of the Jeseník area as a partial aspect of their regional identity. *Moravian Geographical Reports*. V tisku. ISSN 1210-8812.

ŠTIKA, Jaroslav. *Etnografický region Moravské Valašsko, jeho vznik a vývoj*. Vydání 1. Ostrava : Profil, 1973. 87 stran, 26 obrázkových příloh, 8 mapových příloh.

ŠTIKA, Jaroslav. *Valaši a Valašsko : O původu Valachů, valašské kolonizaci, vzniku a historii moravského Valašska a také o karpatských salaších*. Vydání 2., doplněné. Rožnov pod Radhoštěm : Valašský muzejní a národopisný spolek, 2009. 240 stran, 7 mapových příloh.

VÁCLAVÍK, Antonín. *Luhačovské Zálesí: příspěvky k národopisné hranici Valašska, Slovenska a Hané*. 2. nezměněné vydání. Luhačovice : Nákladem Mikroregionu Luhačovské Zálesí, 2005, 877 s. ISBN 80-859-4858-3.

VALAŠSKÉ KRÁLOVSTVÍ s. r. o. *Mapa Valašského království*. Vydání 3. Frenštát pod Radhoštěm. 2001.

VÁLEK, Josef. Hranice Moravského Valašska. *Naše Valašsko : Kulturní věstník o jeho životě a potřebách*. 1929, č. 1., s. 4–9.

VENCÁLEK, Jaroslav et al. *Valašsko – geografie místního regionu pro základní školy*. Vydání 1. Kroměříž; Vsetín; Zlín : Školský úřad Zlín, 1993. 96 stran.

VETTERL, Karel. *Lidové písně a tance z Valašskokloboucka : Část I*. Vydání 1. Praha : Československá akademie věd, 1955. 307 stran, 4 strany obrázkových příloh.

VOŽENÍLEK, Vít. *Aplikovaná kartografie I. – tematické mapy*. Vydání 1. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 1999. 168 stran.

Mapové podklady:

ČESKO – automapa 1 : 500 000. Zádveřice. SHOCart, spol. s r.o. 2003.

ArcČR500 verze 2.

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Hranice základních sídelních jednotek dle krajů. Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/geostatistika>.

ČESKÁ INFORMAČNÍ AGENTURA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ. CENIA. Národní geoportál INSPIRE. Dostupné z: <http://geoportal.gov.cz/web/guest/wms/>.

Přílohy

Seznam příloh

Příloha 1: Poloha Valašska v rámci Moravy

Příloha 2: Mentální mapa Valašska

Příloha 3: Vzorový dotazník

Příloha 4: Vyplněný dotazník

Příloha 5: Valašsko podle respondentů z Rožnova pod Radhoštěm

Příloha 6: Valašsko podle respondentů z Valašských Klobouk

Příloha 7: Valašsko podle respondentů z Valašského Meziříčí

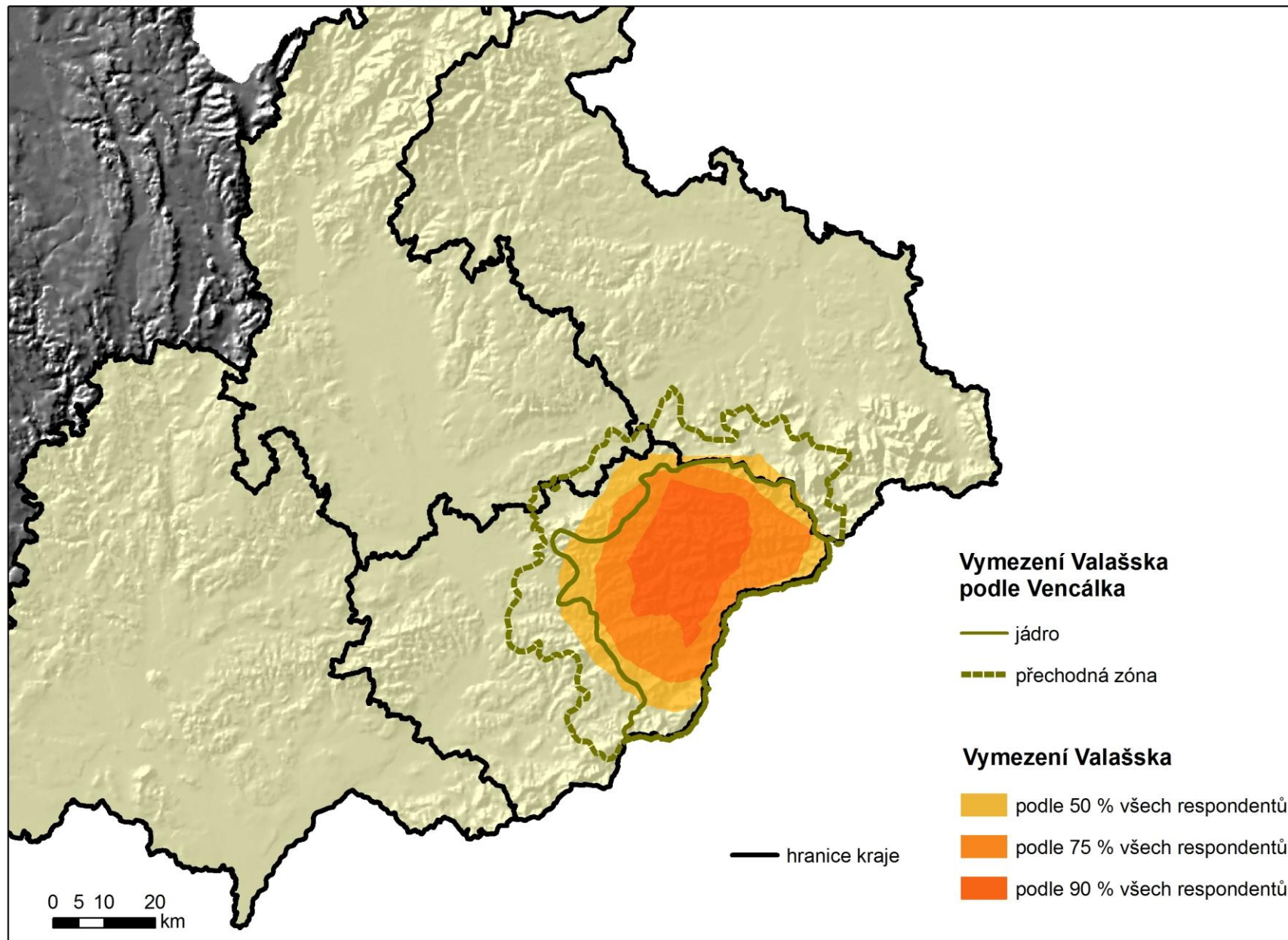
Příloha 8: Valašsko podle respondentů z Vizovic

Příloha 9: Valašsko podle respondentů ze Vsetína

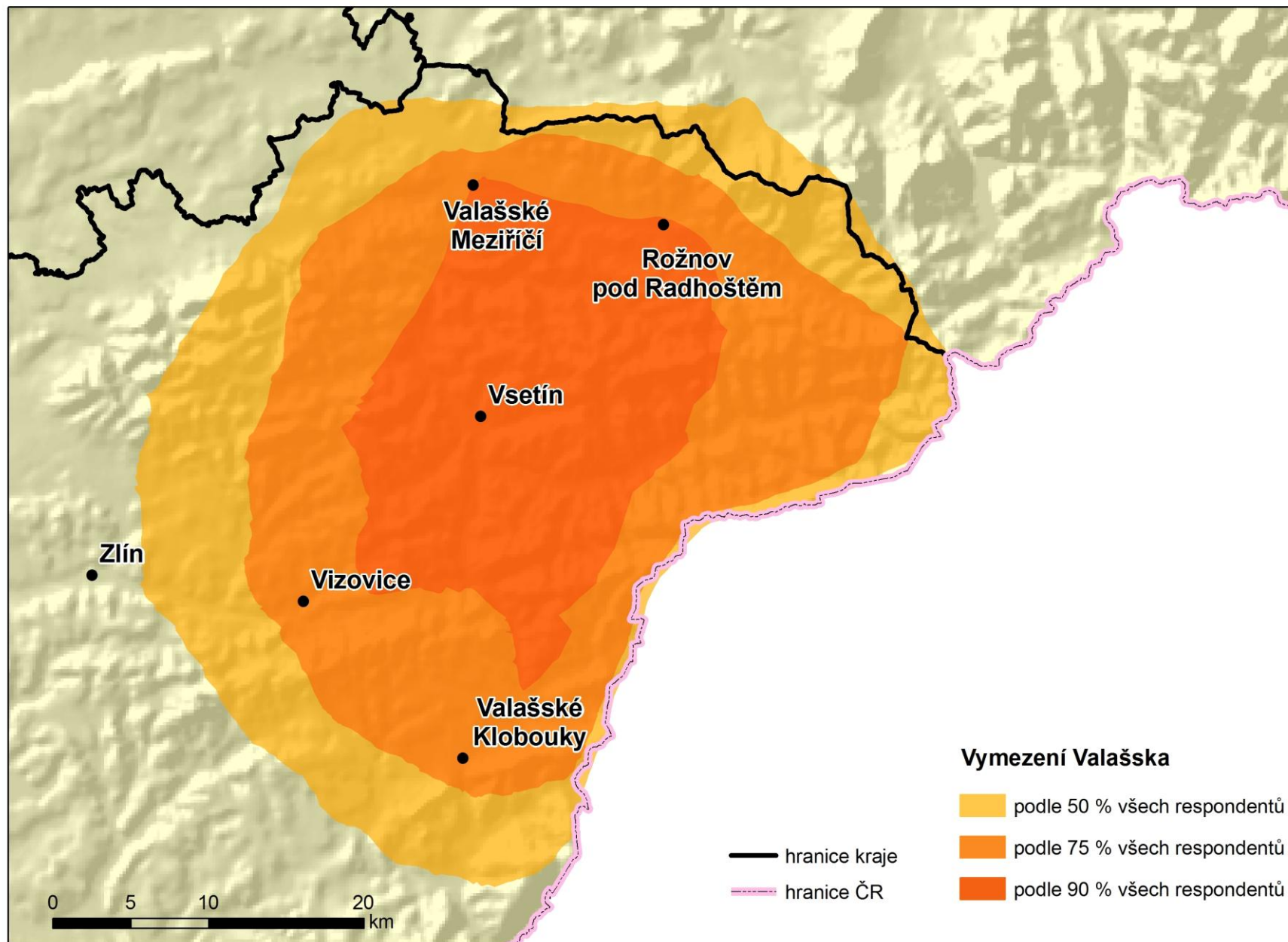
Příloha 10: Valašsko podle respondentů ze Zlína

Příloha 11: „Valašská hymna“

Příloha 12: „Zálesý“ na mapě Komenského z roku 1627

Příloha 1 Poloha Valašska v rámci Moravy (Zdroje podkladů: ArcČR 500 verze 2, ČSÚ, CENIA)

Příloha 2 Mentální mapa Valašska (Zdroje podkladů: ArcČR 500 verze 2, ČSÚ, CENIA)

DOTAZNÍK

Dobrý den,
jmenuji se Pavla Kořenková
a jsem studentkou Univerzity
Palackého v Olomouci. Na
Přírodovědecké fakultě studuji
obor Matematika – Geografie
(se zaměřením na vzdělávání
pro SŠ).

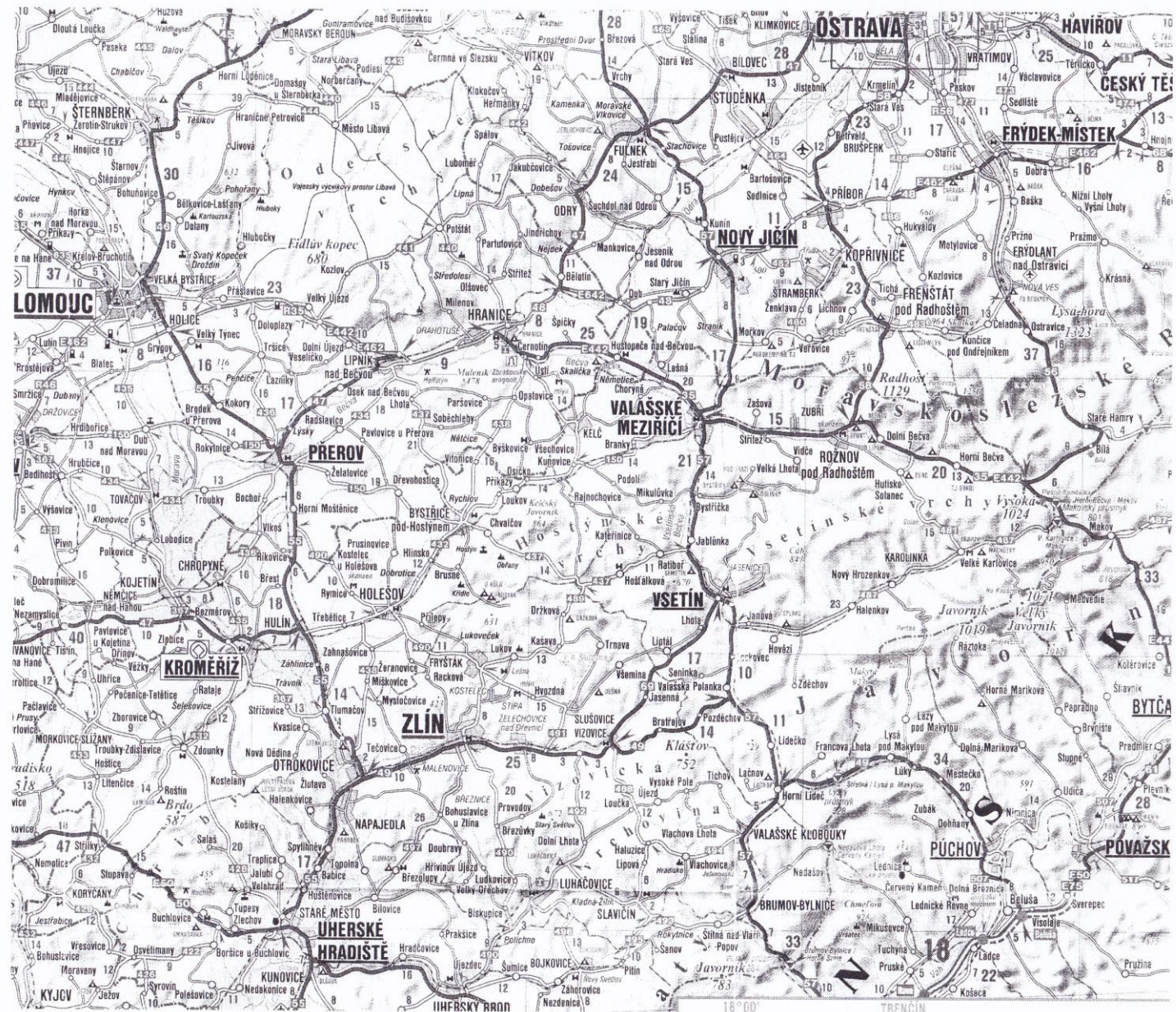
V rámci bakalářské práce na
téma *Valašsko a valašská
identita* provádím dotazníkové
šetření.

Kontakt na vedoucího
bakalářské práce: RNDr. Miloš
Fňukal, Ph.D., tel. 585 634 504

Zakreslete do mapy
území Valašska →

Bydliště
Pohlaví
Věk
Vzdělání
Datum
Město

Děkuji za spolupráci.

Příloha 3 Vzorový dotazník (Zdroj mapy: Česko – automapa)

DOTAZNÍK

Dobrý den,
jmenuji se Pavla Kořenková
a jsem studentkou Univerzity
Palackého v Olomouci. Na
Přírodovědecké fakultě studuji
obor Matematika – Geografie
(se zaměřením na vzdělávání
pro SŠ).

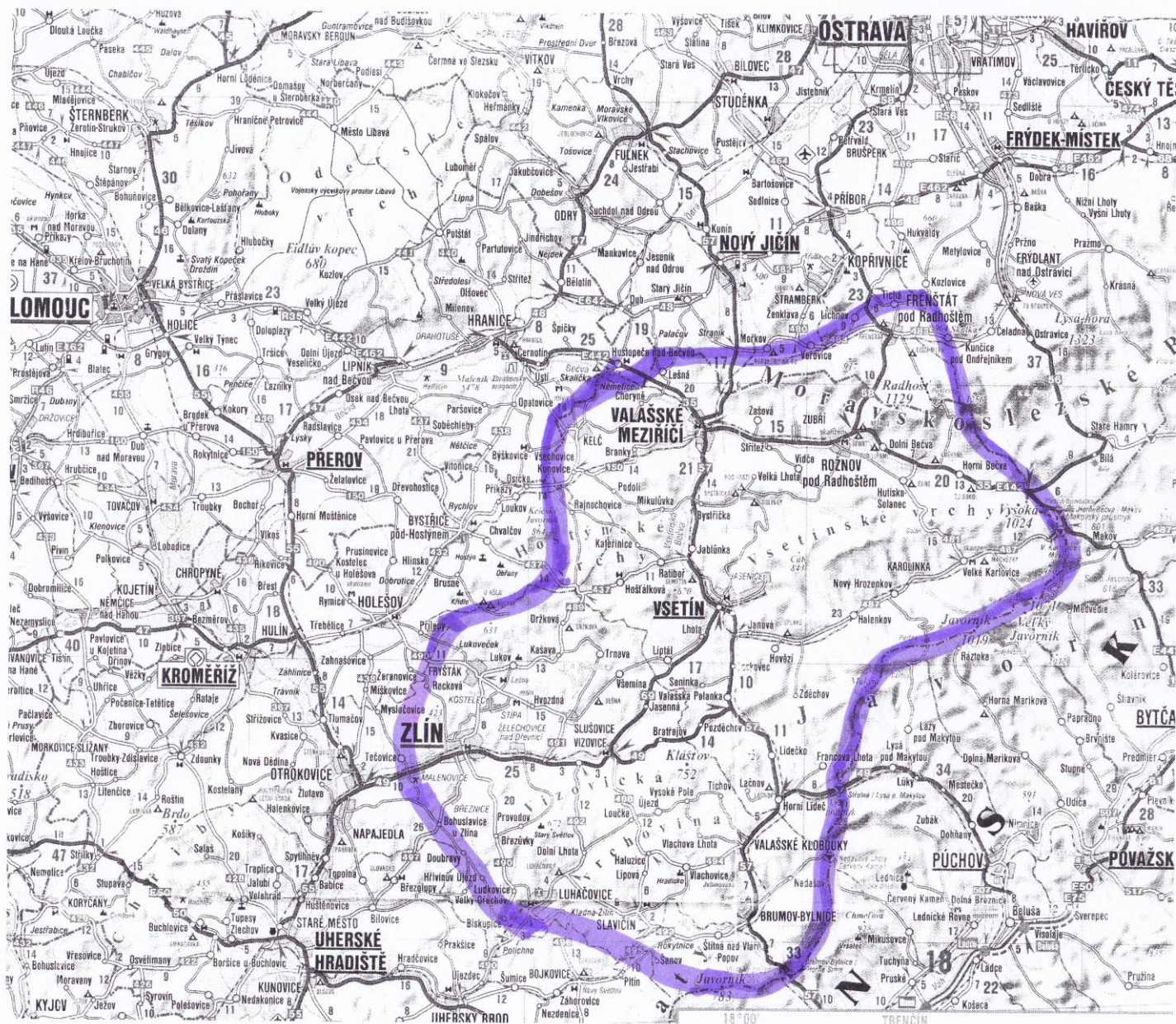
V rámci bakalářské práce na
téma *Valašsko a valašská
identita* provádím dotazníkové
šetření.

Kontakt na vedoucího
bakalářské práce: RNDr. Miloš
Fňukal, Ph.D., tel. 585 634 504

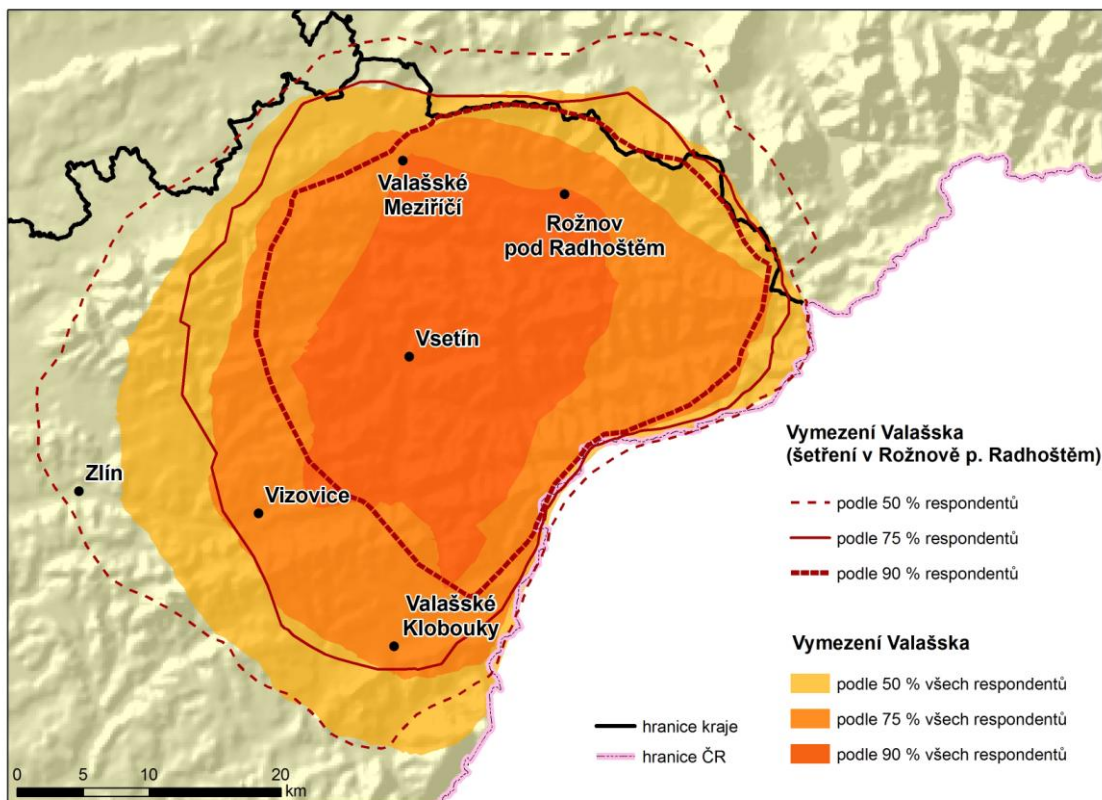
Zakreslete do mapy
území Valaška →

Bydliště VIXOVICE
Pohlaví ŽENA
Věk 44
Vzdělání 1,50
Datum 29. 7. 2011
Město VIXOVICE

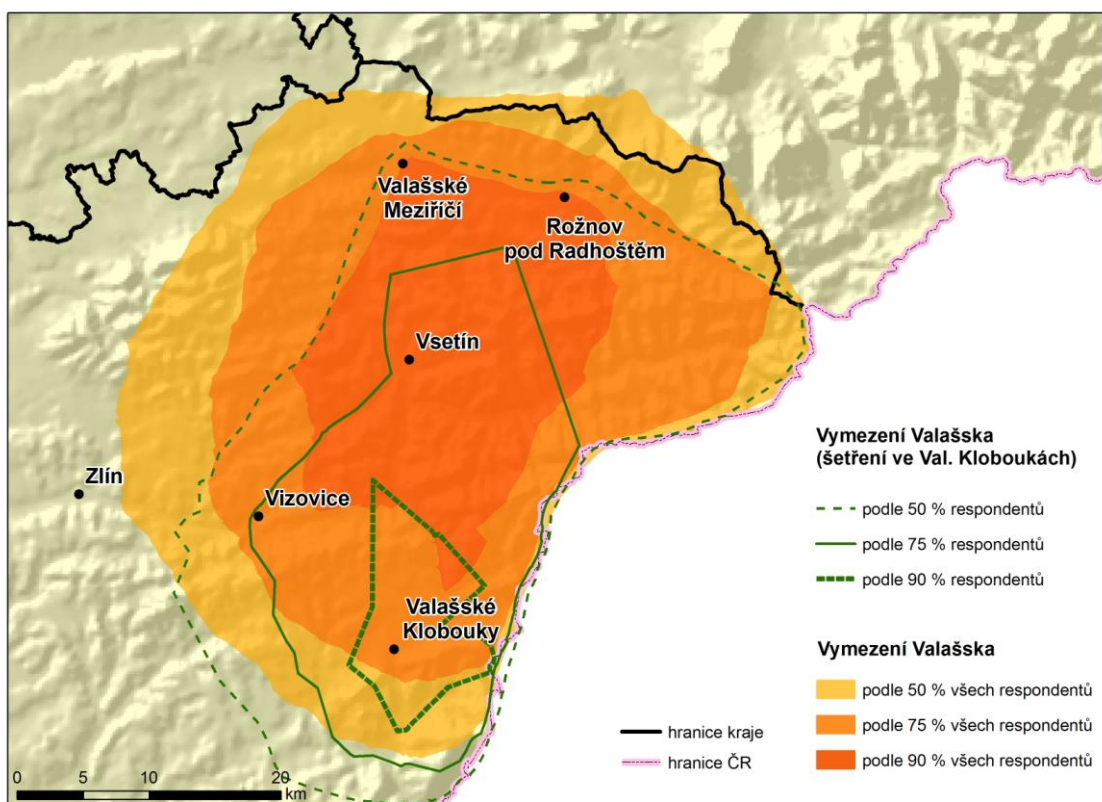
Děkuji za spolupráci.

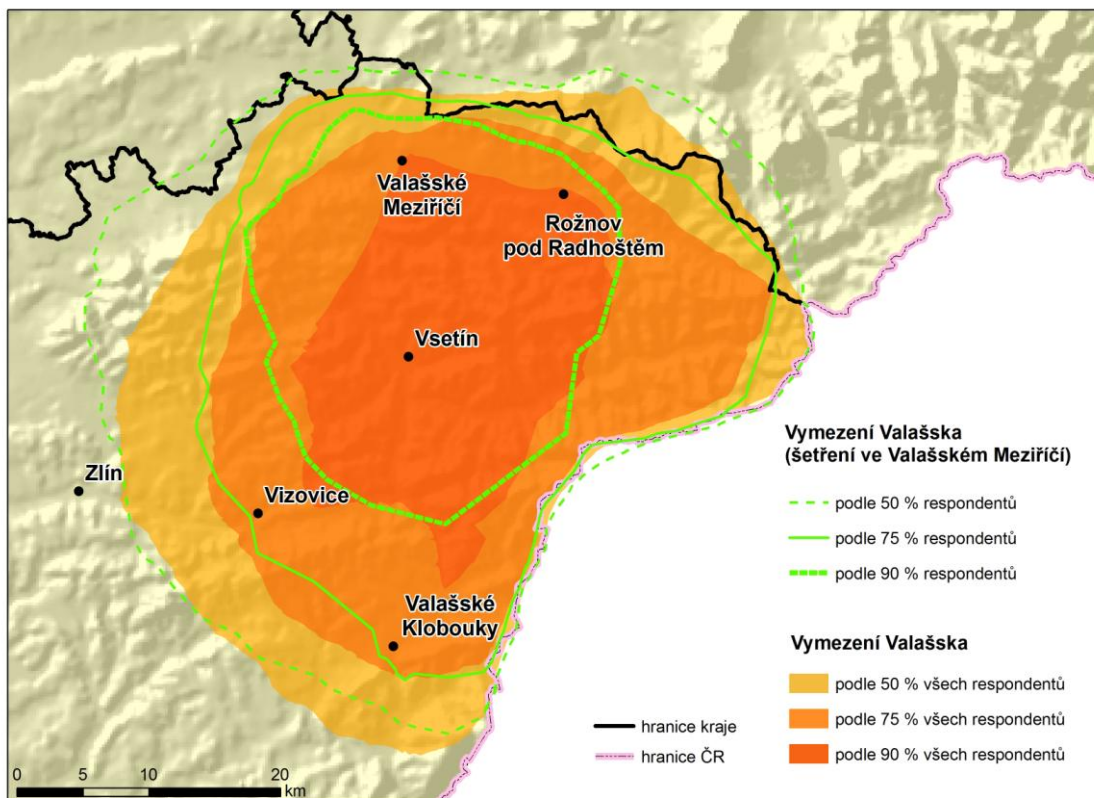
Příloha 4 Vyplněný dotazník (Zdroj mapy: Česko – automapa)

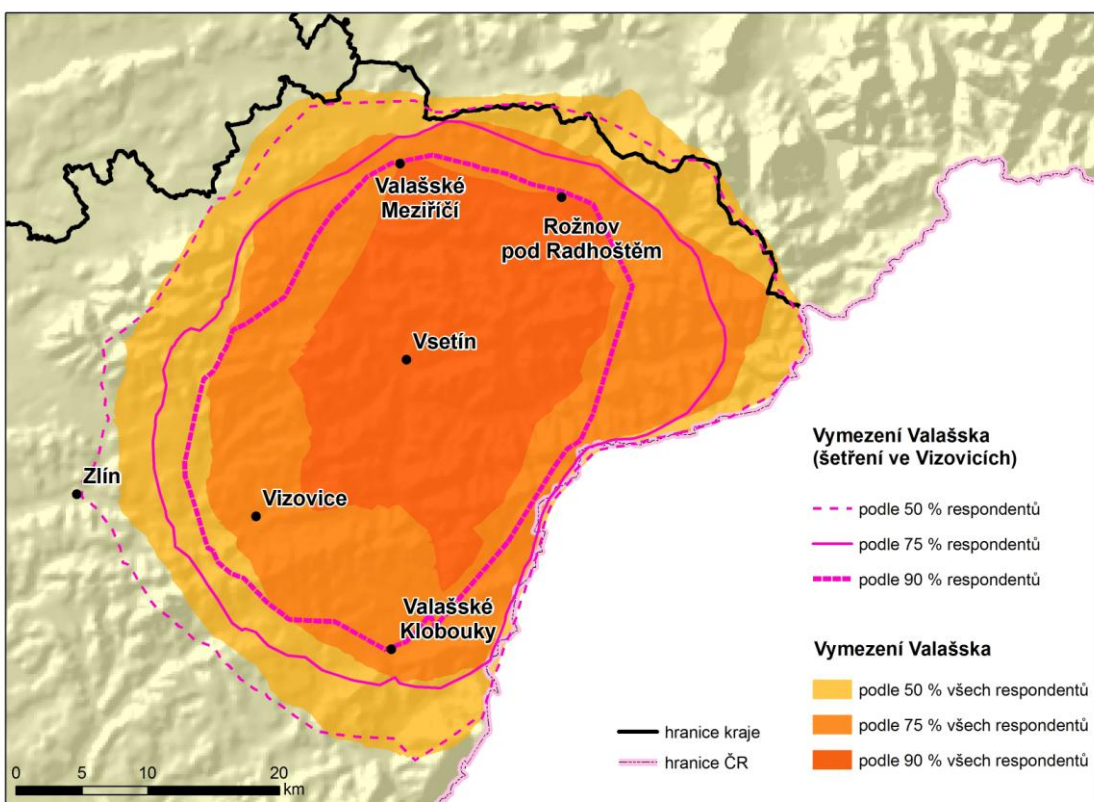
Příloha 5 Valašsko podle respondentů z Rožnova p. R. (Zdroje podkladů: ArcČR 500 verze 2, ČSÚ, CENIA)

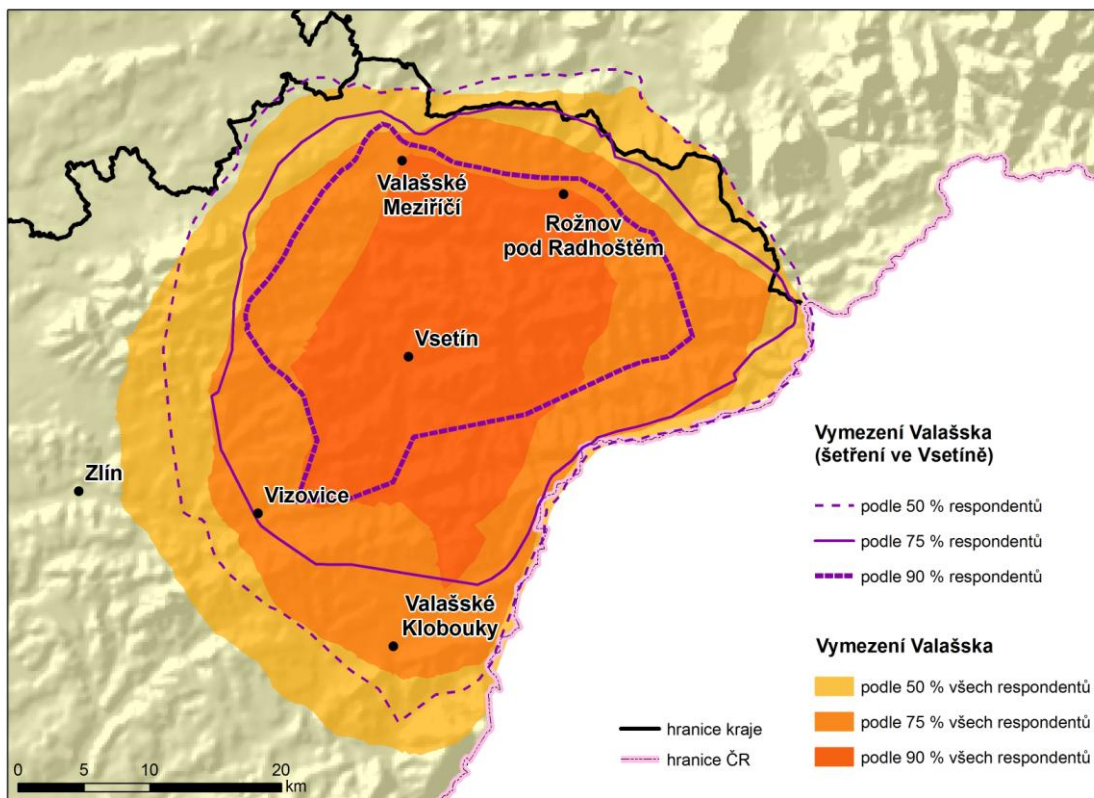
Příloha 6 Valašsko podle respondentů z Val. Klobouk (Zdroje podkladů: ArcČR 500 verze 2, ČSÚ, CENIA)

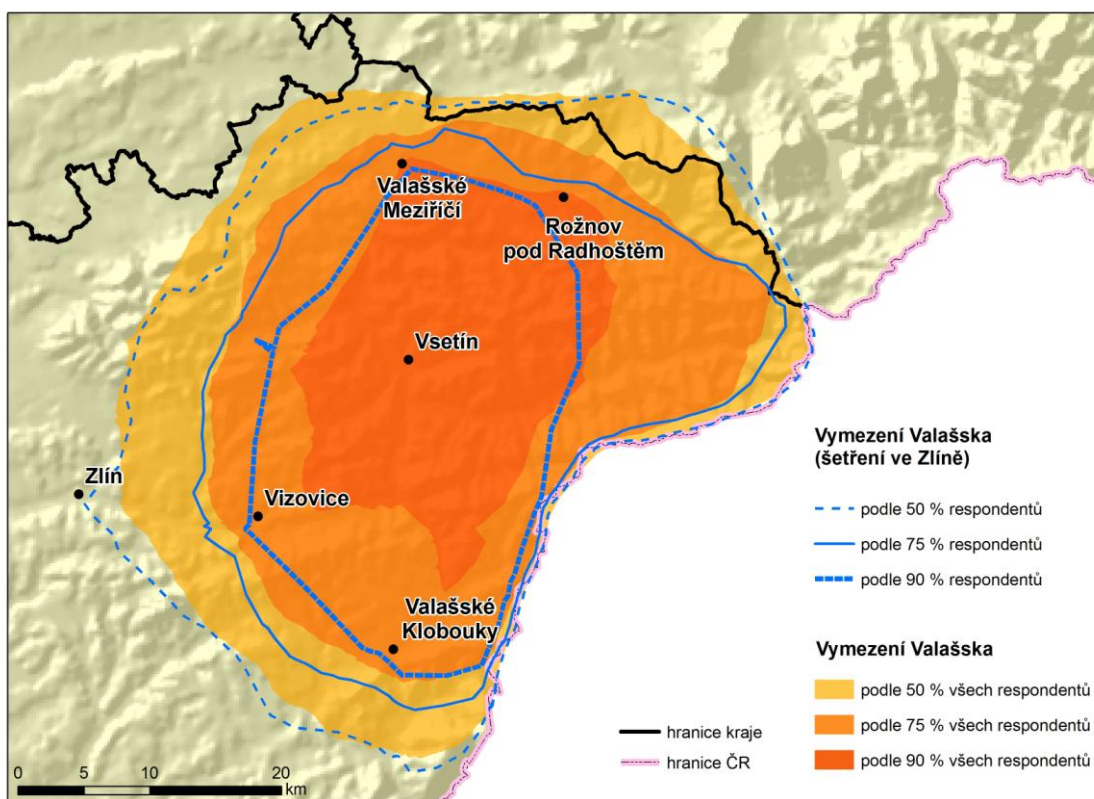
Příloha 7 Valašsko podle respondentů z Val. Meziříčí (Zdroje podkladů: ArcČR 500 verze 2, ČSÚ, CENIA)

Příloha 8 Valašsko podle respondentů z Vizovic (Zdroje podkladů: ArcČR 500 verze 2, ČSÚ, CENIA)

Příloha 9 Valašsko podle respondentů ze Vsetína (Zdroje podkladů: ArcČR 500 verze 2, ČSÚ, CENIA)

Příloha 10 Valašsko podle respondentů ze Zlína (Zdroje podkladů: ArcČR 500 verze 2, ČSÚ, CENIA)

MY ZME VAĽAŠI*)

"Valašská hymna"

Tempo di polca
allegretto (♩ = 106)

Z Valašska
Obecná nota v.z.
Slova Antonín Matalík (1880 - 1955)

1. My zme mu- zi- gan- ti, sta- ří Va- ta- ši,
2. Hrajem a zpí- vá- me dy- cky ve- se- le,
hrajem a zpí- vá- me po vla- sti na ši.
né- ni už na svě- tě ta- kéj ka- pe- le!

Refrain: *mf*
My zme Va- ta- ši, jedna ro- di- na, va- ta- ské ho-
my zme Va- ta- ši, chlapci ja- ko fik a náš ka- peř-
ry sú na- ša ot- či- na, sú strýc Mata- lík!

2. Hrajem a zpíváme, dyť to každý ví, 3. Až jednúc přestanem zpívat' písničky,
že zme my sirotci po Peřárovi; budete zpomínat' na nás, lidičky.
táta nás opustil - je to třicet let- Až sa my budeme ubírat' v dál,
my po něm písničky máme jako květ. Lojzek nám zahraje k tomu na cymbá

Ref.: My zme Vaľaši...

Ref.: My zme Vaľaši...

Příloha 12 „Zálesý“ na mapě Komenského z roku 1627